

තෙසැන්තෑ බුද්ධ කථා

(ප්‍රථම භාගය)

පොකුණුවිට, ශ්‍රී විනයාලංකාරාරාම වාසී,
සුභ කුකුල්පතේ සුදස්සි ස්වාමීන් වහන්සේ

ධර්මදානය

හැකිනාක් ඉක්මන් භවයකදී වතුරාරිය
සත්‍ය ධර්මය අවබෝධ කරගැනීම උදෙසා
ධර්මඤ්ඤාණය පනා චල්ස්මෝර් - පානදුරපාර-
ඉංගිරිය පදිංචි ආචාරිනී යසවනී වීරකෝන්
මහත්මිය විසින් මෙම ධර්ම දානය පිංකම
සිදු කරන ලදී.

මෙම දහම් පොත් මුද්‍රණය කිරීමට කැමතිනම් ඔබටත් දායක විය හැක.
විමසීම : 034-3448752 / 071-8403246

බු:ව: 2553 ක් වූ බක් මස
ඡු:ව: 2009

**පුජ්‍ය කුකුල්පනේ සුදස්සී ස්වාමීන් වහන්සේගේ
වෙනත් ධර්ම ග්‍රන්ථ**

බුද්ධ පූජාවේ යථාර්ථය
සංඝික දනයක් දෙන විට
බුද්ධ ප්‍රතිමාව සහ බෞද්ධකම
ද්වේශය දුරු කරන්නේ කෙසේද(ධර්ම දේශනාවක් ඇසුරින්)
දනය පාරමිතාවක් වන්නට නම් (ධර්ම දේශනාවක් ඇසුරින්)
සිතේ සැබෑව (ධර්ම දේශනාවක් ඇසුරින්)
නොනිමෙන මරණයේ නොමියෙන අරුත් (ධර්ම දේශනාවක් ඇසුරින්)
නැණස වසන නිවරණ (ධර්ම දේශනාවක් ඇසුරින්)
දූතගෙන පිදිය යුතු කඩිනම් චීවරය (ධර්ම දේශනාවක් ඇසුරින්)
නිවනට මග සඳහා ස්ථූප (ධර්ම දේශනාවක් ඇසුරින්)
බුද්ධ ප්‍රතිමා සහ බෞද්ධ කම

පරිගණක අක්ෂර සංයෝජනය
කටිකාවාර්තී කමලා ගමගේ මෙනවිය
(මොරටුව විශ්ව විද්‍යාලය)

පිටකවර නිර්මාණය
සාලිය ජයකොඩි

ග්‍රැෆික්ස් හොරණ

දුර : 034-2264488, 071-8045230, 060-2300999

මුද්‍රණය:

සිකුරු පොත් ප්‍රකාශකයෝ

144, වෙනිවැල්කොළ,

පොල්ගස්මිට්ට.

දුරකථන : 2704832

ආරම්භය

මහා ප්‍රාඥ වූ ඒ භාග්‍යවන් අර්භන් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේගේ අනන්ත ප්‍රඥව අපි වගේ සාමාන්‍ය කෙනෙකුට තබා මේ සම්බුද්ධ සාසනයේ හිඤ්ඤන් අතර ප්‍රඥවෙන් අග්‍ර වූ සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේට වත් සර්ව සම්පූර්ණයෙන් අරමුණු කරන්නට, විග්‍රහ කරන්නට පුළුවන් කමක් නෑ. සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේ එක් අවස්ථාවකදී උපමාවක් දේශනා කරනවා; මහා සාගරයට ඇඟිල්ල දිගු කළහම ඒ කෙලින්ම තිබෙන ජල කඳ කොතරම් අල්පද, අවශේෂ ජල කඳ කොතෙක් විශාලද - අන්න ඒ වගේ සැරියුත් මහ රහතන් වහන්සේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ගුණ සිතන කොට - ප්‍රඥව අරමුණු කරන කොට උන්වහන්සේගේ මනසට අරමුණු වෙන ප්‍රමාණය ඉතා අල්පයි, අරමුණු නොවෙන ප්‍රමාණයම අනන්තයි අප්‍රමාණයි කියලා. එහෙම නම් මහා ප්‍රාඥයෙක් හැටියට සම්මුති ලැබූ සියළු දෙනාගේ ගරු සම්භාවනාවට පාත්‍ර වූ මහ රහතන් වහන්සේ නමක් වන සැරියුත් තෙරුන් වහන්සේට වත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අනන්ත ගුණය, අනන්ත ප්‍රඥාව පූර්ණ ලෙස විග්‍රහ කරන්නට, දකින්නට පුළුවන් කමක් නැහැ. සම්මා සම්බුදු කෙනෙකුත් විසින්ම සම්බුද්ධ ගුණය හෙවත් "ඒ මහා ප්‍රඥව" කල්පයක් මුළුල්ලේ වර්ණනා කළත්, කල්පය අවසන් වනවා විනා බුදු ගුණ අවසන් වෙන්නේ නෑ.

එතරම් අනන්ත ප්‍රඥවක් ඇති භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ තෙසැත්තෑ ඤාණයන් පිළිබඳව විස්තර කරන්නයි මේ උත්සාහ කරන්නේ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ ප්‍රඥව විග්‍රහ කරන්නට යාමේදී යම්කිසි අඩුපාඩුවක් - දෝෂයක් සිදු වේ නම්, ඒ භාග්‍යවන් අර්භන් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් පළමුවත් දෙවනුවත් තෙවනුවත් සමාව අයදීමිනුයි අපගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් මේ විග්‍රහය කරන්නේ.

යම් කෙනෙකුට භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මහා ප්‍රඥව ඒ ආකාරයෙන්ම වර්ණනා කරන්නට නොහැකි වුණත් තමන්ට හැකි ප්‍රමාණයෙන් සැදැහැ සිතින් බුද්ධ ඤාණ ආවර්ජනා කරනවා නම්, වර්ණනා කරනවා නම්, එය ඒකාන්තයෙන්ම ප්‍රඥව ලබන්නට හේතුවෙන මහා කුසලයක් වෙනවා.

මීට කල්ප තිස් දහසකට පෙර හිමාලයේ ජීවත් වුණු එක්තරා තවුසෙක් සුමේධ බුදුරජාණන් වහන්සේ ලොව පහල වී දහම් දෙසන බව අහලා උන්වහන්සේ දකින්න පැමිණියා. බුදු කෙනෙකුත් දැකීමෙන් අසීමිත සතුටට පත් වුණු මේ තවුසා බුදුරජාණන් වහන්සේට නමස්කාර කරලා, ඒ මොහොතේ තම හදවතින්ම මතු වූ ගෞරවය හා ශ්‍රද්ධාව නිසා උන්වහන්සේගේ ගුණ වර්ණනා කරමින් ස්තූති කලා.

“ස්වාමීනී, බුදුරජාණන් වහන්ස මහ සයුර කුස තණ අගිත් ගෙන ප්‍රමාණ කළත්, මහ පොළව තරාදියෙන් කිරා ප්‍රමාණ කළත්, ආකාශය ඇඟිල්ලෙන් මනින්නට හැකි වුවත් ඔබ වහන්සේගේ ප්‍රඥව මෙපමණකැයි ප්‍රමාණ කරන්නට පුළුවන් කමක් නැහැ. ඒ ප්‍රඥවේ ආලෝකය විශ්වය පුරා පැතිරී යනවා. බොහෝ දෙවි මිනිසුන් ඒ ආලෝකයෙන් තම සිත් සතන්වල මොහඳුර දුරු කරගෙන සසර කතරින් එතෙර වෙනවා.” ආදී වශයෙන් ඒ තාපසතුමාගේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන් තරාගතයන් වහන්සේගේ මහා ප්‍රඥව වර්ණනා කරලා ස්තූති පූජාවක් කලා. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥව අරමුණු කරමින් කුසල් සිතුවිලි උපදවා ගැනීමේ විපාකය වශයෙන් ඒ තාපස තුමා උපනුපත් කිසියම්ම ආත්ම භාවයකදී නරකාදී සතර අපායකට නොවැටී දෙවි මිනිස් දෙගතියේ බොහෝ සම්පත් ලබලා උපදින උපදින සෑම ආත්ම භාවයකම උසස් ප්‍රඥවක් ඇතිව උපදිමින් මේ ගෞතම බුද්ධ ශාසනයේ සත් අවුරුදු විශේදීම නිවන් දැකපු බව “ඤාණථවික” ථෙරාපදනයේ සදහන් වෙනවා.

ඒ අතීත ප්‍රවෘත්තිය විමසා බලනකොට අපිට පැහැදිලි වෙනවා, යමෙක් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥවට ගරු කරනව ද, යමෙක් ඒ ප්‍රඥව අරමුණු කරගෙන පූජා පවත්වනවද, යම් කෙනෙක් එක් පහනක් හෝ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥව වෙනුවෙන් දල්වනවද, ඒ සියළුදෙනා මහා කුසලයක් සිදුකර ගන්නවා. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥව ආලෝකයක් හා සමානයි. ආලෝකය ඇති තැන අන්ධකාරය දුරු වෙනවා. ආලෝකය ඇති තැන සියල්ල දකින්නට ඉඩ සැලසෙනවා.

සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අනන්ත ප්‍රඥවේ ආලෝකය මිහිපිට පවතින කිසිම ආලෝකයකට සම කරන්න පුළුවන් කමක් නැහැ. සුර්යාලෝකයෙන් වන්දාලෝකයෙන් පවා

යමක මතුපිට පමණයි දකින්න ලැබෙන්නේ. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මහා ප්‍රඥාවෙන් මතුපිට පමණක් නෙවෙයි අභ්‍යන්තරයත් විනිවිද දැක ගන්නා. සුර්යාලෝකයෙනුත්, අන්‍ය ආලෝකයෙනුත් යමක භෞතික ස්වරූපය විතරයි දැක ගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. ඒ තථාගතයන් වහන්සේගේ මහා ප්‍රඥාවෙන් භෞතික වූ සියල්ලමත් මානසික වූ සියල්ලමත් විනිවිද දැක ගන්නා. බාහිර ආලෝකයෙන් බාහිර අඳුර විතරයි දුරු වෙන්නේ. සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ මහා ප්‍රඥාව තුළින් බාහිර අන්ධකාරය පමණක් නෙවෙයි මනසේ පැවතුන මෝහය නැමැති - අවිද්‍යාව නැමැති අන්ධකාරය මතු කිසිකලෙක නූප්දින ආකාරයෙන් ප්‍රභාණය කරලා දසදෙස ඒකාලෝක කලා.

පහනකින් සිය දහස් ගණන් පහන් දල්වන්නා සේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සිය සන්තානය තුළින් මතුකළ අනන්ත ප්‍රඥාවෙන් මිනිසුන් දෙවියන් බමුන් තුළ, දසදහසක් සක්වල මුළුල්ලේ අපමණ සත්වයන් තුළ ප්‍රඥ ආලෝකය දල්වන්නට සමර්ථ වුණා. එසේම දහම් දෙසමින් සුවිසි අසංඛ්‍යයක් සත්ත්වයින්ගේ මොහඳුර දුරු කර අමා මහ නිවනට පමුණුවන්නට සමත් වුණා. තවත් දීර්ඝ කාලයක් ගතවනතුරු නුවණ ඇති වීර්ය ඇති දෙවි මිනිසුන්ට තම සන්තානන්හි මෝහාන්ධකාරය දුරු කර ලෝකය මැනවින් දැක ගන්න, ප්‍රඥව පහල කර ගන්න සුදුසු දහමක් උන්වහන්සේ දේශනා කලා. මෙසේ බුද්ධ ඤාණය ආවර්ජනා කරමින් එක් පහනක් හෝ දල්වන්නේද ඒ මහා කුසලය අනාගත සංසාරයේ ප්‍රඥ ආලෝකය ලබන්නට හැම දෙනාටම හේතු වෙනවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ප්‍රඥව කොටස් වශයෙන් වෙන් කරන්නට පුළුවන් කමක් නැහැ. මනුෂ්‍යයින්ට වටහා ගැනීමට පහසු වීම පිණිස එක් එක් තැන එක් එක් ආකාරයට විග්‍රහ කරලා තියෙනවා. ප්‍රඥව එකක්ම වුවත් ඒ ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කරගන්නා වූ ධර්මයන්ගේ විවිධත්වය අනුව ඤාණයන් ප්‍රභේද වශයෙන් දක්වා තියෙනවා. පටිසම්භිද්‍යමග්ග පාලියේ තුන් ආකාරයකින් දක්වා තිබෙන එම ඤාණ ප්‍රභේදයන් අපි - තෙසැත්තැ ඤාණය” වශයෙන් හඳුන්වනවා.

1. සුතමය ඥාණය

තෙසැත්තෑ ඥාණයන් අතර පළමු වැන්න සුතමය ඥාණයයි.

යමක් අහලා දැන ගත යුතු නම්, ඒ අසා දැන ගත යුතු දේ පිළිබඳව ප්‍රඥාවට කියනවා සුතමය ඥාණයයි කියලා. බොහෝ මනුෂ්‍යයින්ට යමක් ඇසුවට, ඇසූ පමණින් ඒ පිළිබඳව නුවණ පහල වෙන්නේ නෑ. ඒක ටික වෙලාවකින් අමතක වෙලා යනවා, නමුත් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ බෝසත් වරයෙක් හැටියට අනන්ත සසරේ අප්‍රමාණ ලෝක විෂයන් පිළිබඳව අන් අයගෙන් ඇසූ පිරු දැනුම ඇතුළුව, ඒ ඇසූ දේ පිළිබඳව ගැඹුරු ප්‍රඥාවක් අවදි කර ගන්නට සමර්ථ වුණා.

අන්තිම භවයේදී කිසි කෙනෙකුගෙන් නො අසාම වතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මය, ත්‍රිලක්‍ෂණ ධර්මය අවබෝධ කර ගන්නට උන්වහන්සේ සමත් වුණ නිසා "සම්මා සම්බුද්ධ" කියන විශේෂ ගුණ පදයෙන් හඳුන්වනවා. ඉන් පෙර බෝසත් ආත්ම භාවයන්හිදී බොහෝ ගුරුවරු ඇසුරු කරමින්, සම්මා සම්බුදුවරු දකිමින් උන්වහන්සේලාගෙන් දහම් අසමින්, රහතන් වහන්සේලා දකිමින් උන්වහන්සේලාගෙන් දහම් අසමින් ඒ පිළිබඳව සුතමය ප්‍රඥාව ඇතිකර ගන්නට මහ බෝසතාණන් වහන්සේ උත්සාහවත් වුණා.

බුද්ධත්වයට පත්වන අවසාන ආත්ම භාවයේදී සිද්ධාර්ථ කුමාරයා හැටියට උන්වහන්සේ බොහෝ ඇදුරන් ඇසුරු කරමින් මේ ලෝක විෂය පිළිබඳව බොහෝ දේ දැන ඉගෙන ගත්තා. වරක් ඇසූ පමණින්ම නැවත කිසිදාක නො අසා ඒ පිළිබඳව ඥාණය පහල කරගන්නට තරම් උන්වහන්සේ ප්‍රඥාවෙන් අගතැන්පත් වුණා. ඒ නිසා "සුතමය ඥාණය" කියන්නේ එක් දෙයක් එක් වරක් ඇසූ පමණින් ඒ පිළිබඳව පහල විය යුතු උසස් ප්‍රඥාව ඇති කර ගැනීමේ හැකියාවයි.

මේ ධර්මයන් අනිත්‍යයයි, මේ ධර්මයන් දුකයි, මේ ධර්මයන් අනාත්මයි කියලා අන් අයගෙන් අසා දැන ගැනීම ශ්‍රැතියයි. ඒ පිළිබඳ ප්‍රඥාව ශ්‍රැතමය ඥාණයයි. මේ දුක්ඛ සත්‍යයයි, මේ සමුදය සත්‍යයයි, මේ නිරෝධ සත්‍යයයි, මේ මාර්ග සත්‍යයයි අසා දැන ගැනීම ශ්‍රැතියයි. ඒ ශ්‍රැතිය පිළිබඳ ඥාණය, ශ්‍රැතමය ඥාණයයි. යම්

ධර්මයක් ප්‍රභාණය කළ යුතුද - තෘෂ්ණාව, අවිද්‍යාව, පංච නිවරණ ආදී ප්‍රභාණය කළයුතු ධර්මයන් පිළිබඳවත්, යම් ධර්මයක් නිවන සඳහා වැඩිය යුතුද - අෂ්ඨ සමාපත්ති, බෝධි පාක්ෂික ධර්ම ආදී වර්ධනය කළයුතු ධර්ම පිළිබඳවත්, ඒ වගේම සෝවාන් සකාදාගාමී, අනාගාමී අර්හත් ආදී සාක්ෂාත් කළයුතු ධර්ම පිළිබඳවත් යමක් අසා දැන ගත යුතුද, ඒ අසා දැන ගත යුතු සියළු ලෝක ධර්මයන් පිළිබඳව තරාගතයන් වහන්සේ තුළ ගැඹුරු ඤාණයක් පහළ වුනා. ලෝක විෂයන් අවිත්තයයි. ඒ අවිත්තය වූ අනන්ත අප්‍රමාණ වූ ලෝක විෂය ධර්මයන් අතරින් යමක් අපි අත් අයගෙන් අසා දැන ගත යුතුද, ඒ සියළු ධර්මයන් පිළිබඳව බුදුරජාණන් වහන්සේ තුළ පැවතුන මහා ප්‍රඥාව "සුතමය ඤාණය"යි.

ඒ බුදුරජාණන් වහන්සේ අසවල් ධර්මය නොදන්නවය කියලා පෙන්වන්න කිසිවක් නෑ. යමෙක් තමන් වහන්සේ වෙත පැමිණිලා ඕනෑම විෂයක් පිළිබඳව විමසනවද, ඒ සෑම දෙයක්ම විසඳා දෙන්නට තරම් ගැඹුරු ප්‍රඥාවක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තුළ පැවතුනා. මිනිසෙක් හෝ වේවා, දෙවියෙක් හෝ වේවා, බ්‍රහ්මයෙක් හෝ වේවා, තරාගතයන් වහන්සේ හමුවේ යම් පැනයක් විමසනවා නම් නොපැකිල ඒ පැනය විසඳා දෙන්නට තරම් ගැඹුරු ප්‍රඥාවක් බුදුරජාණන් වහන්සේ තුළ පැවතුනා.

යම් ලෝකික ධර්මයක් ශ්‍රැතියෙන් දතයුතුද ඒ සියල්ල පිළිබඳවත්, යම් ලෝකෝත්තර ධර්මයක් නුවනින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කටයුතුද ඒ සියළු ලෝකෝත්තර ධර්මයන් පිළිබඳවත් තරාගතයන් වහන්සේගේ මහා ප්‍රඥාව විනිවිද පැවතුනා.

මෙසේ අනන්ත වූ ලෝකික ලෝකෝත්තර ප්‍රඥාවෙන් ආලෝකමත් වූ, සියළු සත්වයින් තුළ ප්‍රඥ ආලෝකය දල්වන්නට සමර්ථ වූ ඒ මහා ප්‍රඥ සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේගේ අනන්ත වූ සුතමය ඤාණයට මාගේ සිත කය වචන යන තිදොරින් මම නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

2. සීලමය ඥාණය

තෙසැත්තෑ ඥාණයන් අතර දෙවැන්න සීලමය ඥාණයයි.

ශීලයයි කියන්නේ සංවරයයි. සිතින් කයින් වචනයෙන් යන තිදොරින්ම සංවර වෙන්නට මීන. කයින් වචනයෙන් සංවර වුනත් සිතින් සංවර වෙන එක එතරම් පහසු කාර්යයක් නොවෙයි. බොහෝ දෙනෙකුගේ ශීලය බොහොම සුළු දෙයක් නිසා පළු වෙනවා. මිල මුදල් නිසා තමන්ගේ ශික්ෂාපද බිඳගෙන වැරදි වලට යොමුවෙන අය අපි අතර ඉන්නවා. ඒ වගේම තමන්ගේ කයට හානියක් වෙනවයි කියලා දැනුනොත්, තමන්ගේ ශැතීන්ට විපතක් වෙනවයි කියලා දැනුනොත් අනුන්ට හානි කරන්නට පෙළඹෙන බොහෝ දෙනා අප අතර ඉන්නවා. ඒ කිසිවකින් ශික්ෂාපද කඩ නොකළත් තමන්ගේ ජීවිතයට අන්තරායක් වෙනවයි කියලා දැනුනොත් බොහෝ දෙනා ජීවිතය රැක ගන්නට ශීලය පසෙක ලා ක්‍රියාත්මක වෙනවා.

නමුත් තථාගත සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ අනන්ත සසරේ පාරමිතා පුරණ අවදියේ දී ශීල පාරමිතාව පිරුවා පමණක් නෙවෙයි ශීල උප පාරමිතාව සහ ශීල පරමන්ථ පාරමිතාවත් සම්පූර්ණ කලා.

ශීල පාරමිතාවයි කියන්නේ තමන් සන්තක වූ ධන ධාන්‍ය කෙත්වතු ඉඩකඩම් අඹු දරු ශැති හිත මිත්‍ර ගේ දොර මේ සියල්ලම තමන්ට නැති වුනත් තමන්ගේ සීලය බිඳ ගන්නේ නැතුව තමන්ගේ කය වචනය සිත සංවර කර ගන්නවා, අනුන්ට හානියක් නොවෙන්නට. අනුන්ට මෙන්ම තමන්ටත් අවැඩක් නොවන්නට. අපි බොහෝ වෙලාවට වළක්වා ගන්නෙ අනුන්ට වෙන හානිය පමණයි.

ප්‍රාණසාතය කරන්නට සිතුවිලි පහළ කරන කොටම තමන්ට අවැඩ සිද්ද වෙලා අවසානයයි. අන් සතු දේ හොරා ගන්නට සිතන කොටම තමන්ට අවැඩ සිදු වෙලා අවසානයයි. ඒ කර්ම විපාකය මෙලොවත් පරලොවත් තමන්ට දුක් පිණිසම පවතිනවා. මේ විදියට ශීලයෙන් තොර වීම, අසංවර වීම තමන්ටත් විපත පිණිස පවතිනවා. අනුන්ටත් විපත පිණිස පවතිනවා. සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ අනන්ත සසරේදී තමන් සන්තක වූ

සම්පත් විනාශ වෙනවාය කියලා කවදාවත් ශීලය බිඳ ගත්තේ නෑ. ඒ විතරක් නෙමෙයි. තමන්ගේ අංග ප්‍රත්‍යංගයන්ට හානි වෙනවාය කියලා හෝ තමන් වහන්සේගේ ජීවිතයට හානියක් වෙනවාය කියලා හෝ මහ බෝසතාණන් වහන්සේ ශීලය පළුදු කර ගත්තේ නෑ.

මම සිල් රකින්නට ඕනයි කියලා හෝ මම මෙයින් අපා ගත වෙනවයි කියලා හෝ හැඟීමක් තිරිසනෙකුට ඇත්තේ නෑ. නමුත් මහ බෝසතාණන් වහන්සේ තිරිසන් ආත්ම වල ඉපදිලාත් උන්වහන්සේගේ සංවරයට පළුදුකර කර ගත්තේ නෑ. උන්වහන්සේගේ ශීලයට පළුදුකර කර ගත්තේ නෑ. එක් ආත්මභාවයකදී බෝසතාණන් වහන්සේ සෝර විෂ ඇති නාගයෙක් වෙලා උපන්නා. අන් අය විසින් ඒ නාග රාජයා අල්ලාගෙන තමන්ට අවැසි අවැසි සේ හසුරුවමින් තලා පෙලා හිංසා කළත් ඒ තරම් විෂසෝර සර්පයා තමන්ගේ සංවරයට හානියක් නොකරගෙන ශීලයේ පිහිටා සිටින්නට තරම් ශීල ගුණයෙන් පරිපූර්ණ වුණා.

මේ විදිහට ශීල පාරමිතා ශීල උප පාරමිතා ශීල පරමන්ථ පාරමිතා කියන තුන් ආකාරයෙන් පාරමි ධර්මයන් සම්පූර්ණ කරලා සර්වඥතාඤාණය සාක්ෂාත් කරමින් උන්වහන්සේ මතු කිසිදාක නොකෙලෙසෙන්නා වූ නොකැඩෙන්නා වූ නොබිඳෙන්නා වූ පළුදු නොවන්නා වූ ශීල ගුණයකට පත් වුණා. ඒ ශීලය පිළිබඳව දැනුණු සියල්ල උන්වහන්සේ දැන ගත්තා. ඒ ප්‍රඥව ත්‍යාගතයන් වහන්සේගේ සීලමය ඤාණයයි.

ඒ ශීලය උන්වහන්සේ අබණ්ඩ, අච්ඡද, අසබල, අකල්මාෂ කියන මේ සතර ආකාර ගුණයෙන් යුක්තව ශීලය සම්පූර්ණ කර ගත්තා. අබණ්ඩ කියන්නේ කොතනකින්වත් උන්වහන්සේගේ සංවරය බිඳුණේ නෑ. අච්ඡද කියන්නේ ඒ සංවරය කොතනකින්වත් සිදුරු වුණේ නෑ. අසබල කියන්නේ තැනින් තැන පළුදු වුණේ නෑ. අකල්මාෂ කියන්නේ කොතනකවත් කිළිටු නොවී උන්වහන්සේගේ ශීලය පරිපූර්ණව ආරක්ෂා කලා.

සීලය කියනකොට අපට සිහි වෙන්නේ ප්‍රාණසාතයෙන් වෙන්වීම අදත්තාදානයෙන් වෙන්වීම ආදිය ගැන විතරයි. නමුත්

යම් කිසි කෙනෙක් ධ්‍යාන මාර්ගඵල ආදිය ලබනව නම් ඒවා තුළින් සංවරයකුයි ඇති වෙන්නේ. ප්‍රථමධ්‍යානය තුළින් පංච නීවරණයන් යටපත් වෙලා කාමච්ඡන්ද ව්‍යාපාද ඊනම්ද්ධ උද්දච්ච කුක්කුච්ච විචිකිච්ඡාදී පාප ධර්මයන් නිසා අපේ මනස නොසන්සුන් වෙන්නට තිබුන ඉඩ අහුරලා අපේ මනස සංවර කරනවා. එහෙම නම් ප්‍රථමධ්‍යානය තුළින් ශීලය සම්පූර්ණ වෙනවා.

ඊළඟට යම්කිසි කෙනෙක් විදර්ශනා භාවනාව කරනවා නම් අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණය පිළිබඳව දැකීම නිසා ඒ තැනැත්තාගේ කය වචනය සහ සිත සංවර වෙනවා. එහෙම නම් විදර්ශනා භාවනාව සංවරය හෙවත් ශීලය ඇති කරන එක්තරා ක්‍රමයක්.

ඊළඟට යම්කිසි කෙනෙක් සෝවාන් ඵලයට පත් වෙන කොට සක්කාය දිට්ඨි විචිකිච්ඡා සීලබ්බත පරාමාස කියන සංයෝජන ධර්ම තුන ප්‍රභාණය කරලා මානසික සංවරය ඇති කරනවා. සකාදාගාමි මාර්ගයෙන් කාමරාග පයීස දෙක තුනි කරනවා. අනාගාමි මාර්ගයෙන් ඒ සංයෝජන දෙක ප්‍රභාණය කරනවා. අර්හත් මාර්ග ඤාණයෙන් අනන්ත සසරේ හවයෙන් හවය ඉපදෙමින් මැරෙමින් පවතින්නට හේතු වූ රූපරාග අරූප රාග මාන උද්දච්ච අවිද්‍යා කියන මේ උද්ධංභාගිය සංයෝජන පහම ප්‍රභාණය කරලා නැවත කිසිදාක මේ සසර ගමනේ නූපදින ආකාරයෙන් සකලක්ලේශයන් ප්‍රහීණ කරලා උත්තරීතර වූ නිර්වාණ ධර්මය සාක්ෂාත් කර ගන්නවා.

යම්කිසි උතුමෙක් සකලක්ලේශයන් ප්‍රහීණ කර නිවන් අවබෝධ කර ගනීද, ඒ උතුමන් වහන්සේලා බාහිර වස්තුව නිසා කිසිදාක තමන්ගේ සංවර භාවය බිඳ ගන්නේ නෑ. තමන්ගේ අංග ප්‍රත්‍යාංග නිසා කවදාවත් සංවර භාවය බිඳ ගන්නේ නෑ. තමන්ගේ ජීවිතය නිසාවත් සංවර භාවය බිඳ ගන්නේ නෑ. මුගලන් මහරහතන් වහන්සේ වැනි උතුමන් ජීවිතය විනාශ වෙද්දීවත් තමන්ගේ සංවරය බිඳ ගන්නේ නෑ. ඒ කුමක් නිසාද අර්හත් මාර්ග ඤාණයෙන් සංවරය ස්ථාවරව පිහිටා තියෙන නිසා.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සංවරය ඊටත් වඩා ගැඹුරුයි. උත්වහන්සේගේ ශීලය ඊටත් වඩා පුළුල්. අන්‍ය රහතන් වහන්සේලාට සංසාරයේ පුරුදු කලා වූ හොඳ නරක ඇබ්බැහි

තියනවා. ඒකට අපි කියනවා වාසනා ගුණය කියලා. ඒ වාසනා ගුණය ඉතිරි වෙනවා අනෙකුත් රහතන් වහන්සේලාට. නමුත් සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සිත කය වචනය කොතරම් ශීලය තුළ ස්ථාවර වුනාද කියනවානම් සම්බුද්ධත්වයෙන් පසුව කිසිදාක සසර පුරුදු, සසර ඇබ්බැහි නැවත මතු වෙලා එන්නේ නෑ. ඒ නිසා අපි කියනවා බුදුරජාණන් වහන්සේ සවාසනා සකලක්ලේශයන් ප්‍රහීණ කලා කියලා. කෙලෙස් ධර්ම විතරක් නෙමෙයි සසර ගමනේ පුරුදු කර තිබූ සෑම පුරුද්දක්ම උන්වහන්සේ ඉවත් කරලා තමන්ගේ සිත කය වචනය කියන තිදොරම සංවර කර ගත්තා.

ඒ සංවරය ඇති කරන්නට අවශ්‍ය ප්‍රඥාව උන්වහන්සේ තුළ පැවතුනා. මෙන්න මේ විදිහටයි ශීලය කෙලෙසෙන්නේ, මේ විදිහටයි ශීලය තහවුරු වෙන්නේ, ශීලය දියුණු වෙන්නේ, මේ විදිහටයි ශීලය නොබිඳී පවත්වන්නේ කියන මේ සියළු කරුණු පිළිබඳව උන්වහන්සේ සතු ප්‍රඥාව සීලමය ඤාණයයි.

තමන් වහන්සේ ශීලය මත පිහිටා, සීලමය ඤාණයෙන් යුතුව අන් සියළු සත්ත්වයින්ගේ සංවර භාවය පිණිස, ශීලය පිණිස දහම් දෙසුවා වූ භාග්‍යවත් අර්හත් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේට මාගේ හිත කය වචන යන තිදොරින් මම නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

3. සමාධි භාවනාමය ඤාණය

තෙසැත්තා ඤාණයන් අතර තුන් වැන්න සමාධි භාවනාමය ඤාණයයි. සීලයෙන් සංවර වූ මනස ඒකාග්‍ර කිරීම පිළිබඳව ඇතිකර ගන්නා නුවණ සමාධි භාවනාමය ඤාණයයි.

සමාධිය කියන්නේ එකඟ බව. භාවනාව කියන්නේ දියුණු කිරීම. ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කිරීම පිළිබඳව තථාගතයන් වහන්සේ තුළ පැවතුන අනන්ත ප්‍රඥාව සමාධි භාවනාමය ඤාණය ලෙස සඳහන් වෙනවා. ඒ සමාධියේ නොයෙකුත් ප්‍රභේදයන් තියනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ සමාධිය එක් අරමුණක් පිළිබඳව පමණක් නෙමෙයි. විවිධ අරමුණු පිළිබඳව එකඟ බවක් ඇතිකර ගන්නට

උන්වහන්සේ සමත් වුනා.

ඇතැම් කෙනෙක් භාවනා කරලා අශුභය පිළිබඳව යම් කිසි සමාධියක් ඇති කරගන්නට පුළුවන්. තවත් කෙනෙක් කසිණ ආරම්භණයක් පිළිබඳව සමාධියක් ඇතිකර ගන්නට පුළුවන්. නමුත් කසිණය පිළිබඳව සමාධිය ඇති කරගත් කෙනාට මෙම ක්‍රියා පිළිබඳව සමාධිය ඇති නොවෙන්න පුළුවන්. අශුභය පිළිබඳව සමාධිය ඇති කරගත් කෙනාට කසිණ අරමුණ පිළිබඳව සමාධිය ඇති නොවෙන්න පුළුවන්. චූද්ධානුස්සතිය පිළිබඳව සමාධිය ඇති කරගත් කෙනාට ආනාපාන සතිය පිළිබඳ සමාධිය ඇති නොවෙන්න පුළුවන්. මෙහෙම එක් එක් කෙනා තමන් පුරුදු පුහුණු කළ යම්කිසි අරමුණක් මත එකඟ බවක් ඇතිකර ගන්නට දක්‍ෂ වෙන්න පුළුවන්.

නමුත් තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේගේ සමාධිය පිළිබඳ ඤාණය ඕනෑම අරමුණක් මූලික කරගෙන පැවැත්විය හැකියි. දස අශුභ, දස අනුස්සති, දස කසිණ ආනාපාන සතිය ආදී සියළුම කර්මස්ථාන මූලික කරගෙන තථාගතයන් වහන්සේ ප්‍රථමධ්‍යාන, දිවිතියධ්‍යාන, තෘතියධ්‍යාන, චතුර්ථධ්‍යාන ආදී ධ්‍යානයන් උපදවන්නට සමත් වුනා. උන්වහන්සේගේ සමාධියට බාධා වන කිසිම අරමුණක් මිහිතලයේ දකින්නට හෝ මතුකරන්නට පුළුවන් කමක් නෑ. මනසට අරමුණු වෙන්නා වූ ඕනෑම කරුණක් පදනම් කරගෙන චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය ඇති කරන්නට තථාගතයන් වහන්සේ සමත් වුණා. උන්වහන්සේට එහෙම කරන්නට හැකියාව ලැබුනේ සමාධි භාවනාව පිළිබඳව, එහෙම නැත්නම් කුසල ඒකාග්‍රතාව දියුණු කිරීම පිළිබඳව සම්පූර්ණ ප්‍රඥාව පැවතුන නිසයි. බොහෝ දෙනෙකුට කෙටිකලක් එකඟ බව පවත්වා ගන්න හැකි වුනත් වැඩි කාලයක් එය පවත්වා ගන්නට බෑ. එයට හේතුව තමයි සමාධිය පිළිබඳ හේතු නොදැනීම.

භාග්‍යවත් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ ඕනෑම අරමුණක සමාධිය ඇතිකරගන්නට හේතු වන කරුණු මැනවින් අවබෝධ කර ගන්නා. ඒ නිසා උන් වහන්සේගේ සමාධි ඤාණය කිසිම මොහොතක පරිහානියට පත්වුනේ නෑ. සෑම මොහොතකම එක හා සමාන සමාධියකින් කටයුතු කරන්නට බුදුරජාණන් වහන්සේ සමත් වුනා. ඇතැම් කෙනෙකුට භාවනා කරන මොහොතේ

සමාධිය ඇති කරගන්න හැකි වුනත් දෛනික වැඩ කටයුතු කරන කොට සමාධිය පවත්වා ගන්නට බෑ. දෛනික වැඩකටයුතු කරන කොට සමාධිය පැවැත්වුවත් කථා බහ කරන කොට, දහම් දෙසන කොට සමාධිය පවත්වන්නට බෑ. සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ එක් තැනක වාඩි වී ධර්මය අරමුණු කරනකොටත් උන්වහන්සේ ගේ මනසේ අවල සමාධියක් පැවතුනා. දෛනික කටයුතු වල යෙදෙන අතරේ සමාධිය එලෙසින්ම පැවතුනා. දහම් දෙසද්දී, අන් අයට උපදෙස් දෙද්දී, පිඬුසිඟා වඩිද්දී, ප්‍රාතිහාර්ය දක්වද්දී මේ සියළු කටයුතු තුළ සෑම මොහොතකම අඛණ්ඩ වූ අවල සමාධියක් තථාගතයන් වහන්සේ තුළ පැවතුනා. එබඳු සමාධියක් පවත්වාගන්නට හැකි වුනේ ඒ සමාධිය පිරිහෙන්නේ කෙබඳු කරුණු වලින් ද කියලා උන්වහන්සේ මැනවින් අවබෝධ කරගෙන තිබුන නිසයි.

ඒ වගේම ප්‍රථමධ්‍යාන සමාධියෙන් ද්විතීයධ්‍යාන සමාධියට, ද්විතීයධ්‍යාන සමාධියෙන් තෘතීයධ්‍යාන සමාධියට, තෘතීයධ්‍යාන සමාධියෙන් චතුර්ථ ධ්‍යාන සමාධියට, එතැනින් ආකාසානඤ්චායතන ආදී සමාපත්ති වලට ඉහලට ඉහලට ඒකාග්‍රතාව වඩවන්නේ කොහොමද කියලා උන්වහන්සේ මැනවින් ප්‍රගුණ කර තිබුණා. සමාධිය පිරිහෙන්නේ කොහොමද, සමාධිය පවත්වන්නේ කොහොමද, සමාධිය ඉදිරියට ඉදිරියට දියුණු කරන්නේ කොහොමද කියලා තථාගතයන් වහන්සේ මැනවින් අවබෝධ කර ගෙන තිබුණා.

සමහර වෙලාවට අපට අහන්න දකින්න ලැබෙනවා සමාධිය නිවන් මගට බාධාවක් වූ අවස්ථා පිළිබඳව. ඇයි එහෙම වෙන්නේ? ඇතැම් කෙනෙක් සමාධිය තුළ තෘෂ්ණාවෙන් බැඳුනාම එම ඒකාග්‍රතාවය ප්‍රිය කරමින් එතැනම රැඳී සිටිනවා. නමුත් විශේෂභාවය සමාධිය පිළිබඳව අවබෝධය තියනවා නම් එහෙම වෙන්නෙ නෑ. විශේෂභාවය සමාධියයි කියන්නේ, එකම තැන නැවතී නොසිට සමාධියේ ඉදිරි පියවර සඳහා උත්සාහ කිරීම හා එම වැඩු සමාධිය පදනම් කරගෙන විදර්ශනා කරන්නටත්, විදර්ශනා ඤාණය තුලින් නිර්වාණ ධර්මය අරමුණු කරන්නටත් හැකි වීමයි. තථාගතයන් වහන්සේ බෝ මැඩ දී සමාධියට සමවැදී පැවතුණා සේම ඒ සමාධි සිතින් විදර්ශනා කරමින් නිර්වාණ ධර්මය අරමුණු කරන්නට මනස යොමු කළා. ඒ සමාධි නිමිත්ත තුළ අතිත්‍යය දකින්නට, දුක්ඛය දකින්නට, අනාත්මය දකින්නට,

ඒ සමාධි නිමිත්ත තුළ විරාගය ඇතිකර ගන්නට උන්වහන්සේ සමර්ථ වුණා. ඒ නිසා තථාගතයන් වහන්සේ අවල සමාධිය තුළින් තමන් වහන්සේ කැමති ඕනෑම වේලාවක නිර්වාණය අරමුණු කරන්නට දක්‍ෂයි.

මේ විදියට, සමාධිය පිරිහෙන්නේ කොහොමද, සමාධිය පවත්වා ගන්නේ කොහොමද, සමාධිය දියුණු කරන්නේ කොහොමද, දියුණු සමාධිය තුළින් නිර්වාණය අරමුණු කරමින් විදර්ශනා නුවණ මතුකරන්නේ කොහොමද කියන මේ සෑම කාරණයක් පිළිබඳවම පැතුරුණු පුළුල් ප්‍රඥාවක් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ සතුව පැවතුනා. ඒ නිසා උන්වහන්සේ බෝධි මූලයේදී සර්වඥතා ඤාණය සාක්ෂාත් කර ගත්තේ යම් මොහොත ද එතැන් පටන් වසර හතළිස් පහක් ඇවෑමෙන් පිරිනිවන් මඤ්චකයේ පරිනිර්වාණයට පැමිණි මොහොත දක්වා සෑම මොහොතකදීම වෙනස් නොවන අවල සමාධියක් උන්වහන්සේ සතුව පැවතුනා. එසේ සමාධිය දියුණු කිරීම හා පැවැත්වීම පිළිබඳ ප්‍රඥාව "සමාධි භාවනාමය ඤාණය"යි.

ඒ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ සමාධිය වඩන්නට දක්‍ෂ වුණා පමණක් නෙමෙයි, අන්‍ය සත්වයින්ට ඒකාග්‍රතාවය දියුණු කරන්නට මාර්ගය කියා දුන්නා. සතර සතිපට්ඨානය තුළින් මනස වඩවන්නේ කොහොමද, සතළිස් කර්මස්ථානයන් තුළ ඒකාග්‍රතාවය වඩවන්නේ කොහොමද, සන්සුන්ව වාඩිවී සිටියදී එකඟ බව වඩවන්නේ කොහොමද, සක්මන් කරද්දී, දහම් දෙසද්දී, දහම් අසද්දී, එකඟ බව පවත්වා ගන්නේ කොහොමද, කියලා ඒ තථාගතයන් වහන්සේ මැනවින් දේශනා කලා. තමන් වහන්සේ සමාධිය පිළිබඳව අවබෝධ කරගත යුතු තාක් සියළු ධර්මයන් ප්‍රත්‍යක්ෂව අවබෝධ කරගෙන ලෝක සත්වයා කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් විත්ත ඒකාග්‍රතාවය ඇති කරගන්නට නිවැරදි මඟ පෙන්වූ තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ ගේ අනන්ත ප්‍රඥාවට මාගේ සිත කය වචනය යන තිදොරින් මම නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

4. ධම්මට්ඨිති ඤාණය

තෙසැත්තැ ඤාණයන් අතර සතර වැන්න ධම්මට්ඨිති ඤාණයයි. මේ ලෝකය තුළ සිදුවෙන සිදුවීම් වලට එහෙම නැත්නම් සංසාර ප්‍රවාහයට, හේතු පිරිසිදු දැනගැනීමේ ප්‍රඥාව ධම්මට්ඨිති ඤාණයයි.

මේ ලෝකයේ බොහෝ දේවල් සිදු වුණත් අපිට ඒ හැම දෙයක්ම සිදු වන හේතු නිවැරදිව හඳුනා ගන්නට පුළුවන් කමක් නැ. සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ ලෝක තත්වය මැනවින් අවබෝධ කරගත් නිසා උන්වහන්සේට නොදැනෙන්නා වූ නො-වැටහෙන්නා වූ කිසිවක් මේ ලෝක ධාතුව තුළ ඇත්තේ නැ. කායික හෝ වේවා මානසික හෝ වේවා පාරිසරික හෝ වේවා යම් ක්‍රියාවලියක් ලෝකය තුළ සිදුවෙනවා නම්, ඒ සෑම දෙයක්ම සිද්ධ වෙන හේතු තර්ථාගතයන් වහන්සේ මැනවින් අවබෝධ කර ගත්තා. ලෝකය මෙහෙමයි නිර්මාණය වෙන්නේ, එයට හේතුව මේකයි කියලා අවබෝධ කරගත්තා. අපට ඒදිනෙදා පීචිතයේදී බොහෝ කම්කටොළු දුක්පීඩා පැමිණුනත් ඒවා කෙසේ සිද්ධ වෙනවාද කුමකින් උපදිනවාද කියලා නිවැරදිව අපි නොදන්නා නිසා බොහෝ වෙලාවට අපිට ඇතිවෙන ගැටළු වලට නිවැරදි විසඳුම් සොයා ගන්න අපිට බැරි වෙනවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා ඕනෑම ගැටළුවක් නිරාකරණය කරගන්නට නම් එහි හේතුව නිවැරදිව හඳුනාගන්නට ඕන. අපට හිසේ කැක්කුමක් හැඳුනත් උණක් සෙම්ප්‍රතිශ්‍යාවක් හැඳුනත් ඒක දුරු කරගන්නට නම්, ඒක ඇති වුනේ කොහොමද කියලා නිවැරදිව වටහා ගන්නට ඕන.

ඇතැම් වෙලාවට පිත කිපීම නිසා සෙම ඇවිස්සෙනවා. ඇතැම් වෙලාවට ආපෝ ගුණය බහුල වීම නිසා සෙම ඇවිස්සෙනවා. මේ කුමකින්ද සෙම් කෝපය මතු වුනේ කියලා හරියට දන්නා කෙනෙකුට පමණයි ඒ රෝගයට ප්‍රතිකාර කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ. කායික රෝගපීඩා පමණක් නොවෙයි, දහසකුත් එකක් මානසික රෝගයන් ගෙන් මේ පෘථග්ජන සත්වයා දුක් විඳිනවා. මෙලොව පමණක් නෙමෙයි අනන්ත සසරෙහි දුක්

විදිනවා. නමුත් අපි හැම කෙනෙක්ම කැමතියි සුවසේ ජීවත් වෙන්නට. අපි අකමැති වුණත් අසහනකාරී රෝගපීඩා මයි අප වෙත පැමිණෙන්නේ.

ඇයි එහෙම වෙන්නේ? ඒ දුක් පීඩා ඇතිවෙන හේතුව නිවැරදිව වටහාගෙන නැති නිසා. එය නිවැරදිව හඳුනා ගත්තොත් පමණයි, දුක ශෝකය අසහනය දුරු කරගන්නට පුළුවන් වෙන්නේ. බුදු රජාණන් වහන්සේ අනන්ත සසරෙහි පාරමිතා සම්පූර්ණ කරද්දී මේ කය රෝගී වෙන්නේ කොහොමද, සිත රෝගී වෙන්නේ, ගැටළු මතුවෙන්නේ, විත්තපීඩා ඇතිවෙන්නේ කවර ආකාරයෙන්ද කියන මේ හැම දෙයක්ම මැනවින් අවබෝධ කරගත්තා. ඒ විතරක් නෙමෙයි මේ අනන්ත සසරේ හවයෙන් හවය ඉපදෙමින් මැරෙමින් යන සසර ගමන මහා දුක්ඛයක් බවත් අවබෝධ කරගත්තා. අපටත් එක්තරා ප්‍රමාණයකට වැටහෙනවා මේ සසර ගමන දුකයි කියලා. නමුත් ඒක නවත්වන්නට වැටහෙන්නේ නෑ. කෙනෙකුගේ මරණයෙන් අපි බොහෝ විත්ත පීඩා ඇති කර ගන්නවා. නමුත් ඒ තැනැත්තා මැරුණේ මොකක් නිසාද කියලා අපට වැටහෙන්නේ නෑ. කුමක් නිසා මරණයට පත් උනාද කියලා ඇහුවොත් අපි එක වරම කියන්නේ අහවල් අසනීපය නිසා හෝ වයසට යාම නිසා ඒ තැනැත්තා මැරුණා කියලා.

නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ දක්වන්නේ කෙනෙක් මරණයට පත්වීමේ හැබෑ හේතුව උප්පත්තියයි. උපත සිද්ධි නොවුණා නම් කවදාවත් මරණයක් සිද්ධි වෙන්නේ නෑ. ඒ නිසා මරණය සිදුවුණු මොහොතේ මතු වූ අසනීපයට වඩා ප්‍රබලම හේතුව වෙන්නේ උත්පත්තියයි. උපත නිසා ජරාව, ව්‍යාධිය, මරණය මේ සියල්ලක්ම හට ගන්නා බව තථාගතයන් වහන්සේ මැනවින් අවබෝධ කරගත්තා.

මේ උපතට කුමක්ද හේතු වෙන්නේ කියලා තථාගතයන් වහන්සේ සොයා බැලුවා. ඒ උත්පත්තිය සඳහා උපාදානයත්, උපාදානය සඳහා තෘෂ්ණාවත්, තෘෂ්ණාව සඳහා අවිද්‍යාවත් හේතුවන බව උත්වහන්සේ සොයා ගත්තා. තෘෂ්ණාව ඇතිවෙන්නේ කුමක් නිසාද? අවිද්‍යාව නිසා, නොදැනීම නිසා, මූලාව නිසා. මේ සංසාරයේ නියන බිය ජනක බව නොවැටහීම නිසා, නො-

පෙනීම නොදැනීම නිසා සත්වයා තුළ සසර ගැන තෘෂ්ණාවක් ඇතිවෙනවා. අපට ලෙඩක් දුකක් හැදුනාම මේ ජීවිතයෙන් නිදහස් වෙන්නට, එහෙම නැතිනම් උප්පත්තියෙන් නිදහස් වෙන්නට ඕන කියලා අපට හිතෙන්නේ නෑ. අපට හිතෙන්නෙම මේ රෝගය සුව කරගෙන නිරෝගීව ජීවත් වෙන්න පුළුවන් නම් හොඳයි කියලා. එසේ උත්සාහ කරන තාක් අපි සසරට බැඳෙනවා. ජීවිතය පවත්වන්නට ඕන කියලා හිතෙන තාක්, අපි නැවත නැවත උපදිනවා. නැවත නැවත උපදින තාක්, අපට ජරාව රෝග පීඩා මරණය මේ කිසිවකින් නිදහස් වෙන්නට පුළුවන් කමක් නැහැ.

ඒ නිසා බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කරනවා මේ සත්වයින්ට තියෙන ලොකුම ගැටළුව, ලොකුම දුක තමයි භවයේ ඉපදීම. ඒ ඉපදීමට ප්‍රධාන හේතුව තෘෂ්ණා උපාදානයයි. තෘෂ්ණාව ඇතිවීමට ප්‍රධාන හේතුව මේ සංසාර දුක්ඛය පිළිබඳව නොවැටහෙන්නා වූ අවිද්‍යාව නිසා තථාගතයන් වහන්සේ මේ සංසාර ප්‍රවෘතියට හෙවත් සංස්කාර උපදවන්නට මූලික හේතුව අවිද්‍යාව බව දේශනා කළා. මෙසේ සියළු ධර්මයන් පිළිබඳ හේතු ප්‍රත්‍ය පිරිසිදු දැන ගන්නා නුවණ ධම්මච්චිති ඤාණයයි.

මේ අවිද්‍යාව පහළ වුනේ කුමකින්ද? ඒක දෙවියන් මැව්වා නෙමෙයි. සංස්කාර හේතුවෙන් අවිද්‍යාව පහළ වෙනවා. අවිද්‍යාව හේතුවෙන් නැවත සංස්කාර පහළ වෙනවා. නැවත සංස්කාර පවතින තාක් අවිද්‍යාව ඇතිවෙනවා. මෙසේ අඛණ්ඩව සංසාර ගමන පවතින බව තථාගතයන් වහන්සේ මැනවින් අවබෝධ කරගන්නා. මේ සියළු හේතූන් හා හේතුවෙන් උපදින්නා වූ ඵලයන් කියන දෙක නුවණින් වටහාගෙන ඒ හේතු තවත් හේතූන්ගේ ඵලයක් වශයෙන් උපදින බව බුදුරජාණන් වහන්සේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගන්නා. අඹ ගෙඩියක් ලැබන්නේ අඹ ගස නැමති හේතුව නිසා. අඹ ගහක් ලැබුනේ අඹ ගෙඩිය නැමති හේතුව නිසා. එකින් එකට අන්‍යෝන්‍ය වශයෙන් ප්‍රත්‍ය වීමෙන් ලෝකය පවතිනවා. මේ හේතු ප්‍රත්‍යය මැනවින් පිරිසිදු දැනගන්නා වූ මහා ප්‍රඥාව ධම්මච්චිති ඤාණයයි.

අපට සමහරවිට එක් දෙයක් පිළිබඳ හේතුව වටහා ගන්නට පුළුවන්, මීට හේතුව මේකයි කියලා. සුළු කාරණයක් ගත්තහම අපට ඒක වැටහෙනවා. නමුත් මතසේ පහළ වන ගැඹුරු ධර්මයන් පිළිබඳව අපේ වැටහීම ඉතා අල්පයි. සසර පැවත්ම පිළිබඳව අපේ

වැටහීම ඉතා අල්පයි. තථාගත සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේ භෞතික ලෝකයේ පැවැත්ම පිළිබඳවත්, සත්වයාගේ පැවැත්ම පිළිබඳවත්, මානසික ධර්මයන් පිළිබඳවත් හවයෙන් හවය ඉපදෙමින් හේතු සොයමින් අවබෝධ කර ගත්තා. පැවැත්ම නිමා කොට නිර්වාණයෙන් සසර ගමන නිමාකරන ආකාරයත් ප්‍රත්‍යක්ෂවම අවබෝධ කරගත්තා.

ඒ ධම්මචිඨිති ඤාණයෙන් තමන් වහන්සේ අවබෝධ කරගත් ධර්මය ලෝක සත්වයාට අනුකම්පාවෙන් දේශනා කළාටු තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේට, දුක පිළිබඳව සැබෑ හේතුව දැනගෙන ලෝකයාට මැනවින් දේශනා කරමින් අනන්ත සත්වයින් තුළ අවිද්‍යාව නැමති ඝනාන්ධකාරය දුරු කරමින් ප්‍රඥාවේ ආලෝකය ලොවට ප්‍රදානය කළ සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේට මාගේ සිත කය වචනය යන තිදොරින් මම නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

5. සම්මස්සන ඤාණය.

තෙසැත්තෑ ඤාණයන් අතර පස් වැනි ඤාණය සම්මස්සන ඤාණයයි.

තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ සතුව පැවතුන අතීත, අනාගත, වර්තමාන කියන තුන් කාලයටම අයිති සියළුම නාම රූප ධර්මයන් පිළිබඳව ත්‍රිලක්ෂණ හා හේතුඵල වශයෙන් විමසා බැලීමේ මහා ප්‍රඥාව සම්මස්සන ඤාණය වශයෙන් සඳහන් වෙනවා.

ත්‍රිලක්ෂණ කියන්නේ අතිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව. සෑම සත්වයෙක්ම රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ කියන පංචස්කන්ධය ඇතිව නැවත නැවත මැරෙමින් ඉපදෙමින් අනන්ත සසරේ දිගු කාලයක් පවතිනවා. මෙසේ පවතින්නාවූ සෑම සත්වයෙකුගේම රූප වේදනා ආදී පංචස්කන්ධය සෑම ක්ෂණයකදීම උපදිමින්, ක්ෂය වෙමින්, වැය වෙමින් අභාවයට යනවා. ඒක තව කෙනෙකුගේ ඕනෑකමටවත් අපේ ඕනෑකමටවත් සිදුවෙනවා නොවෙයි. තව කෙනෙකුගේ හෝ අපේ ඕනෑකමට නවත්වන්නට

පුළුවන් දේකුත් නෙමෙයි. සෑම නාම රූප ධර්මයකටම උරුම වූ පොදු ලක්‍ෂණයක්. එය ත්‍රිලක්‍ෂණ ධර්මයන් අතර මූලික ධර්මතාවය යි.

මේ අනිත්‍ය ලක්‍ෂණයට සියළු නාම රූප ධර්මයන් ඇතුළත් වෙනවා. ඕනෑම දෙයක් හට ගත්තහම ඒක ක්‍ෂය වෙලා අභාවයට යනවා. ඒ අතරතුරේ යම් යම් වෙනස් වීම් ප්‍රකට වෙනවා. මේ අනිත්‍ය ලක්‍ෂණයේ ස්වභාවයයි. දරුවෙක් උප්දිනවා. උත්පත්තියක් පෙනෙන්න තියනවා. යම් දිනක අභාවයට යනවා. මිය යාමක් පේන්නට තියනවා. ඒ අතරතුරේ ළමා වියට, තරුණ වියට, මැදිවියට, මහළු වියට ආදී වශයෙන් මේ රූප කාය යම් යම් වෙනස් කම් වලට භාජනය වෙනවා. මේ ස්වභාවය බුදු රජාණන් වහන්සේ අනිත්‍ය ලක්‍ෂණයයි කියලා දේශනා කළා.

අපිට ඇහැට පෙනෙන රූප කාය පමණක් නෙමෙයි, අපේ මනසත් මේ විදිහටම වෙනස් වෙනවා. උදෑසන නින්දෙන් අවදි වෙන කොට කවර ආකාරයෙන් අපේ මනස පැවතුනත් කාර්යාලයේ වැඩ වල යෙදෙන කොට, මහ මඟට බැස්සහම, පංසලට ආවහම, දූ දරුවන්ගේ කටයුතුවල යෙදෙන කොට, දෛනික වැඩ කටයුතුවල යෙදෙන කොට, විවිධ ස්වභාවයන්ට පත් වෙනවා. මිනිසුන්ට හැම මොහොතේම එක හා සමාන මානසික තත්වයකින් පවතින්නට බැරි වෙන්නේ මේ අනිත්‍ය ලක්‍ෂණය නිසයි. ඇතැම් වෙලාවකට සහනදායී සුවදායී මනෝභාවයකින් පවතින්නට පුළුවන්. ඇතැම් වෙලාවකට මහා පීඩාවෙන් දුකකින් අසහනයකින් පවතින්නට සිද්ධ වෙනවා. අන්න ඒකට හේතුව මානසික ධර්මතාවයන්ගේ අනිත්‍ය ලක්‍ෂණයයි.

යම් මොහොතක ශ්‍රද්ධාව පහළ වෙනවා. සැනෙකින් එය අහෝසි වෙලා වෙනත් මනෝභාවයක් මතු වෙනවා. ඇතැම් අවස්ථාවක දාන චේතනා පහළ වෙනවා. සැනෙකින් එය අතුරුදහන් වෙලා මසුරු භාවය මනසේ මතුවෙනවා. මේ විදිහට අපේ සන්තානයේ සෑම විත්ත වෛතසිකයක්ම ක්‍ෂණයක් පාසා උප්දිමින් අභාවයට යනවා. මේ ධර්මතාවය ඉක්මවා කිසිවෙකුට ලෝකයේ පවතින්නට පුළුවන් කමක් නෑ. පෘථග්ජන සත්වයාගේ පටන් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ දක්වා සියළු සත්ත්වයින්ට, සියළු නාම රූප ධර්මයන්ට මේ අනිත්‍යතාව උරුම වූ පොදු

ලක්ෂණයක් බව බුදුරජාණන් වහන්සේ මැනවින් අවබෝධ කර ගත්තා. උන්වහන්සේ මේ පෙනෙන්නට තියෙන ධර්මයන් පිළිබඳව පමණක් නෙමෙයි අතීත අනාගත සියළු නාම රූප ධර්මයන් අනිත්‍ය ලක්ෂණයෙන් යුක්ත බව මැනවින් අවබෝධ කරගත් නිසා සම්මස්සන ඤාණයෙන් සම්පූර්ණයි.

ඒ වගේම මේ සියළු නාම රූප ධර්මයන්ට ආවේනික වූ තවත් එක්තරා ලක්ෂණයක් තමයි දුක්ඛ ලක්ෂණය. කුමක්ද මේ දුක්ඛ කියලා කියන්නේ? රූප, වේදනා, සඤ්ඤා, සංඛාර විඤ්ඤාණ කියන මේ නාම රූප ධර්මයන් නිරන්තරයෙන්, සත්ත්වයාට බිය ගෙන දෙනවා. පීඩා ගෙන දෙනවා. අපහසුව ඇති කරනවා. ඒ වගේම හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හට ගන්නා නිසා නැවත නැවත උපදවන්න වෙනවා. කොතෙක් වෙහෙසී උපදවා ගත්තත් වහාම වෙනස් වෙනවා. මෙබඳු කරුණු දුක්ඛයේ ලක්ෂණ බව තථාගතයන් වහන්සේ අවබෝධ කර ගත්තා.

නමුත් මේ පඤ්චස්කන්ධය දුක බව අපට වැටහෙන්නට බොහෝ කාලයක් ගත වෙනවා. චිත්ත පීඩා කායික පීඩා ඇති වෙනකොට ඊට හේතු වශයෙන් වෙනත් වෙනත් බාහිර කරුණුයි අපි දකින්නේ. අපිට චිත්ත පීඩාවක් ඇති වුනොත් අන් අයගේ වරද ගැනයි අපි කල්පනා කරන්නේ. තව කෙනෙක් අපේ කැමැත්තට අනුව කටයුතු නොකරන නිසයි අපට මේ පීඩාව ඇති වෙන්නේ කියලා අපි කල්පනා කරනවා. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ අවබෝධ කර ගත්තා අන් අය නිසා නෙමෙයි අපට දුක් ඇති වෙන්නේ, දුක් ගොඩක් වූ පඤ්චස්කන්ධයක් ඇතිව ඉපදිලා ඉන්න නිසයි. අපේ කැමැත්තට අනුව ලෝකය පවත්වන්නට උත්සාහ කිරීම නිසා දුක ඇති වෙනවා විනා, ලෝකයේ වරදක් නිසා නෙවෙයි අපිට දුක් පීඩා ඇති වෙන්නේ.

ඒ නිසයි මේ සියළු සංස්කාර ධර්මයන් අනාත්ම ලක්ෂණයෙන් යුක්තයි කියලා තථාගතයන් වහන්සේ දේශනා කළේ. කුමක්ද අනාත්ම ලක්ෂණය කියන්නේ? තමන්ගේ කැමැත්තට අනුව පවත්වන්නට පුළුවන් කමක් නෑ. හේතුප්‍රත්‍යයෙන් හට ගෙන අභාවයට යනවා විනා දෙවියෙකුගේ කැමැත්තටවත් බ්‍රහ්මයෙකුගේ කැමැත්තටවත් අපගේ කැමැත්තටවත් අන් කෙනෙකුගේ කැමැත්තටවත් අනුව පවතින්නේ නෑ. ආත්ම ස්වභාවය මේ කිසිම ධර්මතාවයක නෑ. අනන්ත සංසාරයේ ඇති කළා වූ අවිද්‍යාව තෘෂ්ණාව කර්මය ආදී හේතු වලින් මේ භවය පවත්වාගෙන යනවා.

මේ නාම රූප ධර්මයන් ඔවුනොවුන්ට ප්‍රත්‍ය වෙමින් පවතිනවා. එසේ පවතිමින් නැවත නැවත අවිද්‍යාව තෘෂ්ණාව උපාදානය ඇති කරමින් අනාගත භවය ගොඩ නගනවා.

නැවතත් උත්පත්තිය ලබලා දුක් සැප ආදිය විඳිමින් නැවත නැවත අවිද්‍යාව තෘෂ්ණාව කර්ම උපාදාන ඇති කරමින් ඊළඟ භවයට මූලික ශක්තිය උපදවනවා. මේ විඳිනට ලෝක සත්ත්වයා භවයෙන් භවයට යනවා විනා මේ සංස්කාර ධර්මයන් පාලනය කරන්නට සමතෙක් මිහිතලයේ ඇත්තේ නෑ. එසේ පාලනය කළහැකි ස්වභාවයක් ඒ තුළ ඇත්තෙන් නෑ. කිසිම නාම රූප ධර්මයකට තවත් ධර්මයක් තමන්ගේ කැමැත්තට අනුව පාලනය කිරීමේ ශක්තියක් නෑ. ඒ සෑම නාම රූප ධර්මයක්ම හේතුවෙන් හටගෙන සැනෙකින් අභාවයට යනවා. එහෙත් මේ හේතුවල ධර්මතාවයට අනුව සංස්කාර ධර්මයන් අඛණ්ඩව පවතිනවා.

මේ විඳිනට අතීත වර්තමාන අනාගත කියන තුන් කාලයටම අයත් සියළු නාම රූප ධර්මයන් හේතු එල ධර්මතාවය හා ත්‍රිලක්‍ෂණය තුළින් විනිවිද දක්නා වූ, විමසා බලන්නා වූ ගැඹුරු ප්‍රඥාව තථාගතයන් වහන්සේගේ සම්මස්සන ඤාණයයි.

ඒ සම්මස්සන ඤාණයෙන් මසන්වාගත වූ සම්මා සම්බුදුරජාණන් වහන්සේට මාගේ සිත කය වචනය යන තිදොරින් මම නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

6. උදයව්‍යය ඤාණය

තෙසැත්තෑ ඤාණයන් අතර සය වැන්න “උදයව්‍යය ඤාණය”යි.

උදයව්‍යය ඤාණය කියන්නේ රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර විඤ්ඤාණ කියන මේ පංචස්කන්ධ ධර්මයන්ගේ ඉපදීමත් නිරුද්ධ වීමත් නුවණින් දැකගන්නා වූ ප්‍රඥාවයි.

අපේ සිත සෑම ක්‍ෂණයක් පාසාම ඉපදී ඉපදී අභාවයට යනවා. එක් අරමුණක් ගනිමින් පහළ වූ සිත ක්‍ෂණයෙන් අභාවයට ගිහින් එසැනින්ම තවත් අරමුණක් ගනිමින් නැවත පහළ වෙනවා. නැවත ක්‍ෂණයෙන් අභාවයට පත් වෙනවා. මෙහෙම ඉතා ඉක්මනින් පහළ වෙලා අභාවයට යන වේගවත් වූ චිත්ත

පරම්පරාවක් තමයි අපි හැම කෙනෙක් සතුවම පවතින්නෙ. නමුත් අපිට මේ ස්වභාවය නිරුද්ධ වටහා ගන්න අපහසුයි. අපිට හිතෙන්නෙ අපට දැනෙන්නෙ අපේ සිත එකක් හැටියට උපන් දා පටන් මිය යන මොහොත දක්වාම පවතිනවයි කියලා. එහෙම වැටහෙන්නෙ ඒ එක් එක් සිතක් උපදින හැටිත් නිරුද්ධ වෙන හැටිත් දකින්නට තරම් අපේ ප්‍රඥාව තියුණු වෙලා නැති නිසයි.

භාග්‍යවත් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ සෑම සිතක්ම උපදින ආකාරය මැනවින් දැකගත්තා. සෑම සිතක්ම සැනෙකින් අභාවයට යන ආකාරයත් මැනවින් දැකගත්තා. නැවත නැවතත් අරමුණු ගනිමින් සිත් පහළ වන හැටි හා අභාවයට යන හැටි උන්වහන්සේ මැනවින් අවබෝධ කර ගත්තා. මේ විදිහට චිත්ත පරම්පරාවේ උත්පාදයත් නිරුද්ධ වීමත් දැකගත්තා තියුණු ප්‍රඥාව උදයව්‍යය ඤාණය ලෙස හඳුන්වනවා.

ඒ වගේම මේ ශරීරය උපන්දා පටන් මිය යන මොහොත දක්වාම අපි සතුව පවතිනවා. මේ ශරීරය එකම කයක් හැටියටයි අපිට වැටහෙන්නේ. නමුත් උපන්දා පටන් මිය යන මොහොත දක්වා - කුඩා දරුවෙක් හැටියට, ළමයෙක් හැටියට, තරුණයෙක් හැටියට, මැදි වියේ කෙනෙක් හැටියට, මහල්ලෙක් හැටියට මේ කය එක්තරා ප්‍රමාණයකින් වෙනස් වෙනවා කියල අපට දැනෙනවා. නමුත් කොහොමද ඒ වෙනස වෙන්නේ?

බුදුරජාණන් වහන්සේ නුවණින් අවබෝධ කර ගත්තා සිත වගේම මේ රූපයත් ඤාණයක් පාසා අභාවයට යමින් නැවත නැවත අලුත් අලුත් රූප කලාප පහළ වෙනබව. අද කාලෙ නවීන විද්‍යාඥයෝ පරමාණුවයි කියල ඉතා කුඩා දෙයක් සොයාගෙන තියෙනවා. ඒ පරමාණුව තුළ පවතින ඉලෙක්ට්‍රෝන, ප්‍රෝටෝන ආදී කුඩාම කුඩා අංශු නිරන්තරයෙන් චලනය වෙනවයි කියල ඒ අයගෙ උපකරණ වලින් හඳුනාගෙන තියෙනවා. ඒ අයට හැකි ප්‍රමාණයෙන් එසේ හඳුනා ගත්තා. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශනා කළේ එසේ චලනය වෙනවා වගේ පෙනෙන්නේ නැවත නැවත උපදිමින් නිරුද්ධ වෙමින් පවතින රූප පරම්පරාවක් නිසා බවයි. අපේ උපකරණ සියුම් නැති නිසා චලනය වීමක් පමණයි අපට පෙනෙන්නේ. උපකරණ නැතිව සාමාන්‍ය ස්වභාවයෙන් අපි දැක්කොත් අපට චලනය වීමක් පෙනෙන්නේ නැහැ. එකම ආකාර පැවැත්මක් පමණයි අපට දැනෙන්නේ. නමුත් බුදුරජාණන්

වහන්සේ මේ රූප කලාපයන් බිඳි බිඳි නැවත නැවත හට ගන්නා ආකාරය මැනවින් නුවණින් දැක ගත්තා. ඒ නාම රූප ධර්මයන්ගේ හට ගැනීමත් (උදය) බිඳීමත් (වය) නිවැරදිව අවබෝධ කර ගැනීම උයදව්‍යය ඤාණයයි.

අපට මේ නාම රූප ධර්මයන්ගේ හටගැනීමත් බිඳීමත් තෝරා බේරා ගන්නට බැරි හේතුවක් තියෙනවා. ඒ තමයි “සන සංඥාව”. අපි ගිණි පෙනෙලේලක් අරගෙන වේගයෙන් කැරකෙව්වොත්, දුරින් බලා ඉන්න කෙනෙකුට ඒ ගිණි පෙනෙලේල නෙවෙයි පෙනෙන්නෙ එකම ගිණි වලලේලක්. නමුත් සැබැවින්ම එතන ගිණි වලලේලක් ඇත්තෙ නැහැ. එතන තියෙන්නෙ එක් ගිණි පෙනෙලේලක් පමණයි. නමුත් අපේ ඇහැ එහි වේගවත් බව අරමුණු කරන්නට අපොහොසත් නිසා අපට එකම ගිණි වලලේලක් සේ පෙනෙනව.

මෙන්න මේ වගේ තමයි අපේ සිත වේගයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙනකොට, එහි වේගවත් බව අරමුණු කරන්නට තරම් අපේ සිහිය හා නුවණ තියුණු නැති නිසා, අපට දැනෙනවා එකම සිතක් පවතිනවා වගේ. නමුත් අපට සමහර වෙලාවට තේරෙනව තරහ ඇති වෙනව. සමහර වෙලාවට සතුට ඇති වෙනව. තව වෙලාවකට දුක ඇති වෙනවා. කොහොමද එහෙම වෙන්නෙ? එක් එක් වෙලාවට එක් එක් ආකාරයේ අරමුණු ගනිමින් සිත් පහල වෙන නිසයි. නමුත් අපට මෙබඳු හැඟීමක් ඇතිවුනා කියලා වැටහෙන්නෙ සිත් බොහෝ ගණනක් ඇති වුණාට පස්සෙ. ද්වේශය සහිත සිත් දහස් ගණනක් ඇති වෙනකොට තමයි ඔන්න අපිට ද්වේශය ඇති වුණා කියල දැනෙන්නෙ. ප්‍රසාද ජනක සිත් දහස් ගණනක් ලක්ෂ ගණනක් ඇති වෙනකොට තමයි අපිට ඔන්න දැන් සතුටක් ඇති වුණා කියල දැනෙන්නෙ. මේ විදිහට එකවගේ සිත් පරම්පරාවක් පහල වුණාට පසුවයි අපට යම් තරමකටවත් වැටහෙන්නේ මෙහෙම ස්වභාවයක් පවතිනව කියලා.

අපේ මනසට නාම රූප ධර්මයන්ගේ උත්පාදය සහ අභාවය නොපෙනෙන හේතුවට කියනව “සන සංඥාව” කියලා. සන සංඥාව කියන්නෙ වේගවත් බව වැඩි කම නිසාත්, ඒ වගේම රූප කලාප විශාල ප්‍රමාණයක් එකට හටගන්නා නිසාත් එහි ඇත්ත නොවැටහී වැරදි හැඟීමක් ජනිත කරනවා. මහ කන්දක් දැක්කහම අපට එකම කන්දක් වගේ පෙනෙන්නෙ. ගඟක් දැක්කහම එකම

ගඟක් වගේ අපට පෙනෙන්නේ. මිනිසෙක් දැක්කහම එකම කයක් වගේ පෙනෙන්නේ. නමුත් බුදුරජාණන් වහන්සේ අවබෝධ කරගන්නා පඨවි ආපෝ තේජෝ වායෝ ආකාශ කියන මේ රූප කලාප අනන්ත ප්‍රමාණයකින් තමයි මේ මහා කන්දක් හැදිල තියෙන්නේ. මේ එක ගඟක් හැදිල තියෙන්නේ. මේ එක මිනිසෙක් හැදිල තියෙන්නේ. එතරම් සියුම්ව අපිට දකින්න බැරි වෙන්නේ ඒ සන සංඥාවෙන් සන්නානය අඳුරු කරන නිසයි. අපේ මේ නේත්‍රය අපේම මනස රවටනවා.

ඒ වගේම ඇවිදීම වැනි එක් කායික ක්‍රියාවක් ගත්තොත් එය අපි හිතනවා එකම ක්‍රියාවක් කියලා. නමුත් පළමුව ඇවිදින්නට ඕන කියන සිත පහළ වෙනවා. ඒ සිතට අනුව වායෝ රූප ධාතුවක් හට ගන්නවා. ඒ වායෝ රූප ධාතුවේ බලපෑම නිසා ඉදිරියෙන් ඉදිරියෙන් රූප කලාප හට ගන්නවා. මේ එකම රූප කලාපයකට වත් ඉදිරියට යන්නට ශක්තියක් නැහැ. සෑම රූප කලාපයක්ම ඇති වූ තැනම බිඳී යනවා. එහෙම නම් අපි කොහොමද ඉදිරියට යන්නේ? අර සිතේ ශක්තියෙන් ඇති වූ වායෝ රූප ධාතුවේ බලපෑම නිසා ඉදිරියෙන් ඉදිරියෙන් නැවත නැවත රූප කලාප හට ගන්නවා.

මේක අපට හඳුනා ගන්නට පහසුයි තොරණ දැකලා තියනවා නම්. එහෙම නැත්නම් විදුලි බුබුළු සවිකර තැනු බුදුරැස් වළළු ආදිය දැකල ඇති. ඒවායේ විදුලි බුබුළු යම් පුවරුවකට සම්බන්ධ කරල තියෙනවා. ඉන් එකක් පත්තුවෙලා නිවිල ඊළඟ එක පත්තුව වෙනවා. ඒක නිවෙනකොට ඊළඟ එක පත්තුව වෙනවා. මේක වේගයෙන් සිද්ධ වෙනකොට එක පාරටම විදුලි ආලෝකය ඇතට ගමන් කරනවා වගේ අපට පෙනෙනවා. ඇත්තටම එතන විදුලි එලිය ගමන් කරන්නේ නැහැ. එතන සිදු වෙන්නේ එක්තරා පුවරුවක සවි කරල තියෙන විදුලි බුබුළු එකක් පත්තුවෙලා එතනම නිවිල යනවා. ඊළඟ එක පත්තුව වෙනවා. ඒකත් එතනින් එහාට යන්නේ නැ. එතනම නිවිල යනවා. ඊළඟ එක පත්තුව වෙනවා. ඒකත් එතනම නිවිල යනවා විනා එහාට යන්නට ශක්තියක් නැහැ. නමුත් මේ ක්‍රියාව වේගයෙන් සිදු වෙනකොට අපට ජේනව විදුලි එලියක් ඇතට විහිදිලා ගියා වගේ. දිනක් මම කුඩා කාලෙදී තොරණක දැක්කා විදුලි බුබුළු වලින් නිර්මාණය කරල තියෙනවා එක පැත්තක මනුස්සයෙක් ඉඳලා ඊතලයකින් විදිනවා, අතික් පැත්තේ ඉන්න එක්තරා සතෙකුට. ඒ ඊතලය ගිහින් අර සතාට වැදිල සතා පැත්ත වැටෙන ආකාරය විදුලි බුබුළු වලින් දර්ශනය වෙනවා. නමුත්

එකම විදුලි බුබුලක් වත් එහාට මෙහාට සෙලවෙන්නේ නැහැ. සිද්ද වෙන්නේ මොකක්ද? ඊතලයක ආකාරයෙන් දැල්වෙන විදුලි බුබුළු පෙළක පිටුපස පිටුපස ඒවා වේගයෙන් නිව් යනකොට ඉදිරියෙන් ඉදිරියෙන් තියෙන විදුලි බුබුළු දැල්වෙනවා. මේකේ වේගය වැඩි කළොම අපේ නෙතට දර්ශනය වෙනවා ඊතලය ගිහිල්ලො එහා පැත්තේ සතාගෙ වැදිලො වැටෙනව වගේ.

අන්න එවැනිම ක්‍රියාවලියක් තමයි අපේ කය තුළ සිදු වෙන්නේ. එකම රූපයකටවත් ඉදිරියට යාමේ ශක්තියක් නැහැ. නමුත් ඉතා වේගයෙන් රූප කලාප ඉදිරියෙන් ඉදිරියෙන් ඇති වෙනව, පසුපස රූප කලාප බිඳි බිඳි යනවා. මේ ස්වභාවය අපේ තේත්‍රයට දර්ශනය නොවන නිසා එක් පුද්ගලයෙක් ඇවිදිනවා කියන සංඥාවක් ඇතිකර ගන්නවා. මේකට කියනවා කෘත්‍ය සනයයි කියලා. කෘත්‍ය සන, සන්තති සන, සමුභ සන, ආරම්භණ සන, යන සන සතරින් නාම රූප ධර්මයන්ගේ යථා ස්වභාවය දර්ශනය නොවී මනස ආවරණය වෙනවා. එනිසා නාම රූප ධර්මයන්ගේ ඉපදීම සහ බිඳීම දැක ගැනීම දුෂ්කරයි. (සන සතර පිළිබඳව වැඩි විස්තර දැන ගැනීමට රේරුකානේ වන්දවිමල නාහිමිපාණන් වහන්සේ විසින් රචිත "විදර්ශනා භාවනා ක්‍රමය" පොත බලන්න.)

නමුත් තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ අනන්ත සංසාරයේ උන්වහන්සේගේ මනස වෙහෙසවමින් භාවනා කරමින් ප්‍රඥාව අවදි කලා. ඒ ප්‍රඥාවේ ආලෝකයෙන් මේ සෑම ධර්මයකම ස්වභාවය වසන්තා වූ මෝහය නැමැති අන්ධකාරයක්, සන සංඥාවත් බිඳ දමලා සෑම දේකම සැබෑ ස්වභාවය දැක ගන්නා. සන අදුරෙ යන කෙනෙක් පරඬැලක් දැකල මේ හොල්මනක් කියල ධවටෙනව. නමුත් හොඳ ආලෝකයක් ඇතිව ඒ දෙසට ගියොත් මේ හොල්මනක් නෙවෙයි පරඬැලක් කියන බව නිවැරදිව වැටහෙනව. ඒ වගේ අපි සත්වයෝය පුද්ගලයෝය ඉර හඳ තාරකාය ගස් වැල්ය කඳු හෙල්ය පෘථිවිය මේ ආදී මහා විශාල වස්තූන් හැටියට දැකලා ධවටෙන හැම දෙයක්ම බුදු රජාණන් වහන්සේගේ මහා ප්‍රඥාවෙන් දැකගත්තේ පරමාණුවටත් වඩා කුඩා වූ රූප කලාප සමුහයක් ලෙසටයි. ඒවා ඉපදුන සැනින්ම බිඳී යනවා. තථාගතයන් වහන්සේ නාම රූප ධර්මයන්ගේ ඇතිවීම නැතිවීම පමණක් නෙවෙයි, ඇතිවෙන්නට හේතු සහ නැතිවෙන්නට හේතූන් දැනගත්තා. අවිද්‍යාව, තෘෂ්ණාව, කර්ම, ආහාර සහ විඤ්ඤාණය යන හේතු නිසා මේ නාම රූප ධර්මයන්

හට ගන්නව. හේතූන්ගේ අභාවය නිසා අභාවයට යනවා. මේ නාම රූප ධර්මයන්ගේ උත්පාදයත් අභාවයත් දකින්නා වූ මහා ප්‍රඥාව උදයව්‍යය ඤාණයයි.

තමන් වහන්සේ එය දැකගෙන ප්‍රඥව අවදි කරන්නට උත්සාහයක් ඇති සියළු දෙවි මිනිසුන්ට මේ කාරණය පහදා දෙමින් උදයබ්බය ඤානය ලබා ගන්නට උපකාර කළා වූ භාග්‍යවත් අර්හත් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේගේ උදයව්‍යය ඤානයට මාගේ සිත කය වචනය යන තිදොරින් මම නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

7. භංගානුපස්සනා ඤාණය

වෙසැත්තෑ ඤාණයන් අතර හත් වැන්න භංගානුපස්සනා ඤාණයයි.

එක් එක් අරමුණු ගනිමින් වෙන වෙනම සිත් පහළ වෙනවා. අපේ චිත්ත සන්තානයෙ එකම සිතක් නොවෙයි පවතින්නේ සිත් පරම්පරාවක්. ඒ ඒ මොහොතේදී ගන්නා අරමුණට අනුකූල වූ සිතක් පහළ වෙනවා. ඒ සිත සැණකිත් අභාවයට ගිහිල්ලා තවත් අරමුණක් ගනිමින් හෝ එම අරමුණම ගනිමින් හෝ නැවත සිතක් පහළ වෙනවා. මෙසේ අරමුණු ගනිමින් පහළ වෙන්නා වූ සිත එසැණින්ම අභාවයට යන ආකාරයත් ඒ වගේම ආරම්භණයත් වෙනස්වන විට චිත්ත ස්වභාවය වෙනස් වන ආකාරයත් බුදු රජාණන් වහන්සේ මැනවින් අවබෝධ කරගන්නා. අරමුණු ගනිමින් පහළ වෙන්නා වූ සිත ඒ ඒ තැනම අභාවයට යන ආකාරයත් ආරම්භණය වෙනස් කරන කොට ඒ හා බැඳුණු චිත්තය හෙවත් මනෝභාවය අභාවයට යන ආකාරයත් දකින්නා වූ ගැඹුරු ප්‍රඥාව තථාගතයන් වහන්සේගේ භංගානුපස්සනා ඤාණයයි.

දෛනික ජීවිතයේ අපට බොහෝ වෙලාවට ද්වේශය, නුරුස්සා බව, නොසතුට ඇති වෙනවා. නමුත් මේවා වැටහුණාට අපිට පාලනය කරගන්නට බැහැ. වළක්වා ගන්නට බැ. ඒක හොඳ නෑ කියලත් දන්නවා. නමුත් මේක වෙනස් කරගන්නට තරම් තමන්ට ශක්තිය නැහැ. ඇයි එහෙම වෙන්නේ? අරමුණක් පදනම් කරගෙන ඒ සිත පහළ වෙන බවත් පහළ වූ සැතින් සිත අභාවයට යන බවත්, නැවත නැවත ඒ මනෝ භාවය පවතින්නේ නැවත නැවත

ඒ අරමුණම ගන්නා නිසාය යන්නත්, අරමුණ වෙනස් කිරීමෙන් මේ මනෝ භාවය වෙනස් කළ හැකියි යන්නත් නිවැරදිව වටහා ගන්නට ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගන්නට තරම් තියුණු ප්‍රඥාවක් අප තුළ නැති නිසයි. යම් කෙනෙකුට පුළුවන් නම් මෙන්න මේ හේතුව නිසයි මේ ද්වේශය මතුවෙන්නේ. මෙන්න මේ අරමුණ ගනිමින් නැවත නැවත මේ සිතුවිලි පහළ වෙන්නේ කියලා නිවැරදිව දකින්නට. ඒ තැනැත්තාට එම අරමුණු වෙනස් කිරීමෙන් අදාළ මනෝභාවයන් වෙනස් කර ගන්න පුළුවන්. අභවලා මට දොස් කිව්වාය, මේ මේ අය මට විරුද්ධව කටයුතු කළාය කියලා සිතන කොට, ඒ අරමුණම නැවත නැවත ගන්නකොට ද්වේශය නොරැස්නා බව නොසතුව වර්ධනය වෙනවා.

එක් වරක් අරමුණ ගනිමින් පහළ වෙන සිත එසැණින්ම බිඳී යනවා. නැවතත් ඒ අරමුණ ගත්තොත් පමණයි එබඳු සිතක් පහළ වෙන්නේ. මේ බව මැනවින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත් නිසා ද්වේශය වෛරය වැනි ස්වභාවයන් මනසේ මතු නොවන්නට මනස හසුරුවන්නේ කොහොමද කියල තර්කනයන් වහන්සේ අවබෝධ කර ගත්තා.

අර්භත් මාර්ග ඤාණයෙන් නැවත කිසිදාක අකුසල පාප ධර්මයන් තම සන්තානයේ ඇති නොවන ආකාරයට බිඳී යන අයුරු උන්වහන්සේ ප්‍රත්‍යක්ෂ කොට අවබෝධ කරගත්තා. එක් ආරම්භණයක් ගනිමින් සිතක් පහළ වෙනවා. නැවතත් ඒ සිත පහළ වෙන්නේ නැවත ඒ ස්වභාවයෙන්ම ඒ අරමුණු ගත්තොත් පමණයි. යම් කෙනෙක් මේ ස්වභාවය මැනවින් හඳුනා ගන්නව නම් ඒ තැනැත්තාට නැවත නැවත ඒ අප්‍රසන්න සිතුවිලි ඇතිවීම පාලනය කර ගන්නට මැඩපවත්වා ගන්නට පුළුවන් වෙනවා. බුදු රජාණන් වහන්සේ එසේ අරමුණු ගනිමින් පහළ වෙන්නා වූ සිතුවිලි වල අනිත්‍ය භාවය, හිස් බව, අනාත්ම බව, හේතු ප්‍රත්‍යයන් ගෙන් හටගන්නා බව උන්වහන්සේ මැනවින් අවබෝධ කර ගත්තා.

මගේ මනස තුළ ද්වේශය පවතිනවා, මට ඒක නවත්වා ගන්න බෑ කියලා ඒ සිතුවිල්ලට අපි නිත්‍ය බවක් ආරෝපණය කරනවා. ඒ නිත්‍ය භාවය ආරෝපණය කරන තාක් කල් අපට ඒ සිතුවිල්ල මැඩපවත්වන්නට ශක්තියක් නැති වෙනවා. බුදුරජාණන් වහන්සේ ඒ සෑම සිතක්ම අනිත්‍ය බව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගත්ත නිසා

ඕනෑම මොහොතක සිතුවිලි වෙනස් කරන්නට බුදුරජාණන් වහන්සේ තුළ ශක්තිය තිබුණා. ඒ තරම්ම නොහැකි වුණත් අපේ ශක්ති ප්‍රමාණයෙන්, මේ ඇතිවන හැම සිතක්ම වහා අභාවයට යනව කියන බව තේරුම් ගත්තොත් නැවත නැවත අකුසල සිතුවිලි ඇති නොවී පාලනය කරගන්නට අපටත් පුළුවන් කම තියනවා.

ඒ වගේම සිත පිනවන, සුව ගෙනදෙන සුඛ සහගත මනෝභාවයන් සැනෙකින් අභාවයට යනවා. නැවත ඒ සිතුවිලි උපදවා එම සුවය විඳින්න අවශ්‍ය නම් නැවත ඒ අරමුණු මතු කරන්න ඕන. අපි ඒ අරමුණම නැවත නැවත පවත්වා ගන්නට කැමති වුණත් වෙනත් අරමුණු පැමිණෙද්දී එම සුවදායක අරමුණු ඒ හා බැඳුණු මනෝභාවයනුත් බිඳී අහෝසි වී යනවා. එහෙම නම් සැපය හෝ සුවදායක මනෝ භාවයන් හෝ ස්ථිර දේ නොවෙයි. ඒවා නැවත නැවත පවත්වා ගන්නට කැමති වීම වෙහෙසක් පමණයි. එසේ නැවත නැවත මතු කරගෙන වින්දනය කළත් නැවත නැවත අභාවයට යනවා. ඉතිරිවන කිසිවක් නැහැ. මෙසේ ආරම්භණයන්ගේ සහ සිතුවිලි වල අභාවය දැක ගැනීම හංගානුපස්සනා ඤාණයයි.

අනිත්‍ය සංඥාව වඩන කොට නිත්‍ය සංඥාව බිඳී යනවා. දුක්ඛ සංඥාව වඩනකොට සුඛ සංඥාව බිඳී යනවා. අනාත්ම සංඥාව වඩනකොට ආත්ම සංඥාව බිඳී යනවා. එහෙම නම් අරමුණ වෙනස් කිරීමෙන් එතෙක් පැවති විත්ත පරම්පරාව බිඳී යනවා. ඒ වගේම අරමුණු පිළිබඳව තිබෙන හැඟීමේ සංඥාව වෙනස් කිරීමෙන් ඒ පිළිබඳව තණ්හාව, ඒ පිළිබඳ දෘෂ්ටිය බිඳ හෙලන්නට පුළුවන්. මෙසේ ආරම්භණයන්, ඒ අරමුණු ගනිමින් පහළ වෙන්නා වූ විත්ත වෛතසිකයන්ගේ බිඳී යාමත්, ඒ වගේම අරමුණ පිළිබඳව ඇති කරගන්නා වූ හැඟීම වෙනස් කිරීම තුළින් ඒ හා බැඳුණු මිථ්‍යා සංකල්ප බිඳී යන ආකාරයත් මැනවින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගන්නා වූ ඤාණය හංගානුපස්සනා ඤාණයයි.

තථාගතයන් වහන්සේ මේ අනන්ත සංසාරයේ නැවත නැවත මනස කිලිටි කරමින් මනස අඳුරු කරමින් දවමින් තවමින් දුක් ඇති කරමින් මනසේ ජනිත වුණු එක්දහස් පන්සියයක් පමණ ක්ලේශ ධර්මයන් මේ මේ හේතු වලින් හටගන්නේය, ඒ හේතු නිරුද්ධ කළ සැනින් මේ මනෝභාවයන් එහිම නිරුද්ධ වී යනවාය

කියන කාරණය මැනවින් දකිමින් සර්වඥතා ඥාණය සාක්ෂාත් කර ගන්නා. එතැන් පටන් උන්වහන්සේගේ සන්තානයෙ කිසිම ක්ලේශ ධර්මයකට ඉඩක් නැ. කිසිම පාප ධර්මයකට ඉඩක් නැ. කිසිම අඳුරක් නැ. අනන්ත ප්‍රඥාවෙන් නිරතුරුවම උන්වහන්සේගේ සන්තානය ප්‍රහාරිත වුණා. ආලෝකමත් වුණා.

සංස්කාර ධර්මයන්, වහා බිඳී යන අයුරු මැනවින් දකිමින්, සියළු සංස්කාරයන්ගේ නිසරු බව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරමින්, නාම රූප ධර්මයන්ගේ යථා ස්වභාවය ප්‍රකට කරන්නා වූ භංගානුපස්සනා ඥාණයෙන් සමන්වාගත වූ භාග්‍යවත් අරහත් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේට මාගේ සිත කය වචනය යන තිදොරින් මම නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

8. ආදීනව ඥාණය

තෙසැත්තැ ඥාණයන් අතර අට වැනි ඥාණය ආදීනව ඥාණයයි.

ආදීනව ඥාණයයි කියන්නේ මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ බිය ජනක ස්වභාවය වටහා ගන්නා ප්‍රඥාවයි. සංස්කාර ධර්මයන් කියන්නේ හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හට ගන්නා වූ සියල්ලක්ම. රූප වේදනා සංඥා සංඛාර විඥාන කියන මේ පංචස්කන්ධයම සංස-කාර සමුහයක්. හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හට ගන්නා වූ මේ පංචස්-කන්ධය නිරන්තරයෙන් දුක ඇති කරනව. පීඩාව ඇති කරනව. බිය ඇති කරනව කියලා තථාගතයන් වහන්සේ නිවැරදිව දැක ගන්නා. ඒ ඥාණය ආදීනව ඥාණයයි.

සමාජයෙ පීඩන් වෙන ගිහි පැවිදි අපි කාටත් මේ ජීවන පැවැත්ම තුළ එක්තරා දුකක් පීඩාවක් අපහසුවක් පවතින බව වැටහෙනවා. හිතවත් කෙනෙක් අභාවයට පත් වුණාම ඒක දුකක්ය කියල අපට වැටහෙනවා. අපි මරණයට පත් වේවි කියල හැඟෙනකොට මහත් වූ බියක් තැති ගැන්මක් දැනෙනවා. ඒ වගේම රෝගයක් හට ගත්තහම එයින් දුකක් වේදනාවක් අපිට දැනෙනවා. රෝගයක් හට ගනීවිය කියල හැඟෙනකොට ඒ තුලින් බියක් ඇති වෙනවා. මෙපමණකින් අපි හිතනව අපිට මේ ජීවිතයෙ දුක වැටහෙනවයි කියලා.

මේ පංචස්කන්ධයේ පීඩාකාරී පැත්ත පමණයි දුක හැටියට අපි එතැනදී හඳුනාගෙන තියෙන්නේ. ඒ පීඩාකාරී බව දුක හැටියට හඳුනා ගන්නා හැම දෙනාම ඒ පීඩාවෙන් නිදහස් වෙලා යම් කිසි සුවදායක බවක් ප්‍රාර්ථනා කරනවා. මට මේ රෝගය වැලඳිලා තියෙනවා, මම කවදා මේ රෝගයෙන් නිදහස් වෙන්න දෝ කියන බලාපොරොත්තුව ඇති කරගෙන දහසකුත් දේ කරනවා. එතැනදීත් අපි එක්තරා ප්‍රමාණයකට දුක හඳුනා ගන්නවා, නමුත් ඒ හඳුනා ගැනීම දුකින් මිදීම පිණිස නෙමෙයි තව තවත් දුකෙහි ගිලෙන්නමයි හේතු වෙන්නේ. ඇයි එහෙම වෙන්නේ? අපි සැපයයි සුවයයි කියලා ප්‍රාර්ථනා කරන්නෙත් වේදනා, සංඥා, සංස්කාර, විඤ්ඤාණ සහ ඒ ඇසුරු කරගත් රූපයයි. මේ පංචස්කන්ධය යම් තැනක ඇතොත් දුකත් එතැනමයි. කාසියක එක් පැත්තක් දැකලා ආශා හිතීලා එය අතට ගන්න කොට නොදැනුවත්වම අනෙක් පැත්තක් ඒ සමග එනවා. ඒ වගේ සැපය දැකලා පංචස්කන්ධය අල්ලා ගන්නකොට නොදැනම දුකත් ඒ සමගම එනවා.

සුවය කියලා කියන්නේ එක්තරා වේදනාවක්. එහෙනම් රූප වේදනා සංඥා සංඛාර විඤ්ඤාණ කියන මේ පංචස්කන්ධයේ වේදනා ස්කන්ධයම අපි නැවත නැවත ප්‍රාර්ථනා කරනවා. අපේක්ෂා කරනවා. බලාපොරොත්තු වෙනවා. එතකොට වේදනාවේම දුක්ඛ දායක කටුක පැත්ත ප්‍රතික්ෂේප කරමින් සුවදායක පැත්ත අපි ආස්වාදනය කරනවා. අපේක්ෂා කරනවා. එසේ කරන තෙක් අපට මේ සසර පැවැත්මේ ආදීනවය, මේ පංචස්කන්ධ පැවැත්මෙහි ආදීනවය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්න බැහැ. ඇයි ඒ? අපි එක් පක්ෂයක පමණයි ආදීනව දකින්නේ. අනික් පක්ෂය අපි සුව දායක ආකාරයෙන් දකිනවා.

චූදුරජාණන් වහන්සේ අවබෝධ කර ගන්නා මේ රෝග පීඩා වැලඳීමෙන් ඇති වන දුක්ඛය, මරණ දුක්ඛය, ජරාවට පත්වීමේ දුක, ශෝකය පරිදේවය මේ සියල්ලක්ම දිගින් දිගට පවතින්නට සුවය පිළිබඳ ඇල්ම හේතු වෙන බව. ඒ නිසා සුවයට බැඳීම, සුවයට ඇලීම තරම් තවත් බිය ජනක දෙයක් නැහැ කියන බව උන්වහන්සේ මැනවින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරගන්නා. ඒ නිසා තමයි තෘෂ්ණාව ජනිත වෙන්නේ. ඒ තුලින් තමයි උපාදාන කරගන්නේ. ඒ තුලින් තමයි භවයේ නැවත නැවත උපදින්නේ. උපදින නිසාමයි අපි මරණයට පත් වෙන්නේ. උපදින නිසාමයි අපට මව් පියන් අහිමි වීම්, අඹු දරුවන් අහිමි වීම්, ගේ දොර ඉඩ කඩම් අහිමි වීම්, ධන

ධාන්‍යාදිය අහිමි වීම්, නොයෙක් ශරීර අංගෝපාංග අහිමි වීම්, මේ ආදී වශයෙන් නොයෙකුත් කායික මානසික පීඩාවන් අපිට විදින්න සිද්ධ වෙන්නෙ අපි මේ භවයේ නැවත නැවත උපදින නිසා.

එහෙම නම් උත්පත්තිය තමයි මේ සියළු දුක්ඛයන්ට හේතු වෙන්නෙ. ඒ නිසා තථාගතයන් වහන්සේ නුවණින් අවබෝධ කර ගත්තා මේ උපත මහා ආදීනවයක්, මහා බිය ජනක දෙයක්, මහා දුක්ඛ දායක දෙයක් කියන බව. ඒ වගේම අපි ඉපදිලා නතර වෙනවා නෙමෙයි. මේ කය පවතින තාක් කල් එය නඩත්තු කරන්නට ඕනෑ. එය පවත්වන කාල සීමාව තුළ ආහාර පාන දෙන්නට ඕනෑ. බේත්හේත් දෙන්නට ඕනෑ. සුවය පහසුව සලසන්නට ඕනෑ. ගේ දොර හදන්නට ඕනෑ. මේවා සඳහා මිල මුදල් සොයන්නට ඕනෑ. ඒ සඳහා රැකී රක්‍ෂා කරන්නට ඕනෑ. ඒ අතර තුරේ සුළු දෙයින් පවා මේ කය රෝග පීඩාදියට භාජනය වෙනවා. ඒවාට පිළියම් යොදන්නට ඕනෑ. මේ විදියට ජීවිත කාලයම මහා දුක් ගොඩකට මග පෑදෙනවා.

ඒ නිසා තථාගතයන් වහන්සේ අවබෝධ කර ගත්තා පැවැත්ම බිය ජනක දෙයක්. දුක්ඛ දායක දෙයක්. ඒ සියල්ලක්ම හේතු ප්‍රත්‍යයන්ගෙන් හටගන්න සංස්කාර ධර්මයන් නිසා වහා අභාවයට යනවා. ඒවා නැවත නැවත උපදවන්නට මහත් වෙහෙසක් ගන්නට ඕනෑ. ඒ නිසා උත්පත්තිය පමණක් නෙවෙයි පැවැත්මත් මහා ආදීනවයක්. ආදීනවයයි කියන්නෙ දුක ඇති කරනවා. පීඩාව ඇති කරනවා. බිය ඇති කරනවා. අපහසුව අසහනය ඇති කරනවා. එහෙම නම් දුක්ඛ වේදනාව විතරක් නෙවෙයි සැපයයි කියා විදින සියල්ලමත් දුක ඇති කරන්න හේතු වෙනවා.

එහෙම නම් ජීවිතයේ කටුක පැත්ත දැකලා එය ප්‍රතික්‍ෂේප කරමින් සුවදායක පැත්ත පමණක් ලං කර ගන්නට උත්සාහ කිරීම, හරියට කාසියක එක පැත්තක් හොඳ නැහැ කියල විසි කරල අනික් පැත්ත ලඟ තියාගන්නට උත්සාහ දරන්නා හා සමාන නිෂ්ඵල ක්‍රියාවක්. එක පැත්තක් ප්‍රතික්‍ෂේප කරනවා. අනික් පැත්ත ලඟ තබා ගන්නට උත්සාහ කරනවා. ඒ පැත්ත ලඟ තබා ගන්න කොට අනික් පැත්තත් අපි ලඟම තියෙනවා. අර අකමැති පැත්ත දකින කොට එය විසි කරනවා. අපි කැමති පැත්ත දකින කොට නැවත ලං කර ගන්න උත්සාහ කරනවා.

මෙසේ අනන්ත සසරේ සැපයට ඇලුම් කරමින්, පැවැත්මට ඇලුම් කරමින් මේ සත්ත්වයා සසර ගමනේ ඇවිදිනවා. ඒ සසර පවතින තාක් කල් උත්පත්තිය නැමැති මහා පීඩාව විඳිනවා. පැවැත්ම නැමැති මහා පීඩාව විඳිනවා. රෝග පීඩාවලට පත් වීම, ජරාවට පත් වීම, මරණයට පත් වීම, ඤාතිව්‍යසනාදියට පත් වීම, බලාපොරොත්තු වන දේ නොලැබීම, ආදී අප්‍රමාණ දුක් කඳක් මේ සත්ත්වයාට විඳින්නට වෙනවා. ඇයි මේ සියළු දුක් විඳින්නට වෙන්නේ? අපි සැපයට කැමති නිසා. අපි සැපය බලාපොරොත්තු වන නිසා.

මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ එක්තරා සුවදායක බවක්, ආශ්වාදනීය බවක් නැතුවා නොවෙයි. නමුත් තථාගතයන් වහන්සේ මේ ආස්වාදය පසුපස ආදීනවයක් දැක්කා. උත්පත්තියත් පැවැත්මත් සියල්ල මහා දුකක් බව, ආදීනවයක් බව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරමින් නැවත නැවත සසරේ උපදින්නට හේතු වන අවිද්‍යාවත් තෘෂ්ණාවත් මතු නොහටගන්නා ආකාරයෙන් ප්‍රභාණය කරමින් සර්වඥතා ඥාණය සාක්ෂාත් කර ගත්තා.

සසර ගමනේ ආදීනවය දැකලා, හේතු ප්‍රත්‍යයන් නැවත නැවත ඉපදවීමේ නිසරු බව අවබෝධ කරගෙන, අනන්ත සංසාරයේ නැවත නැවත උපදින්නට හේතු වූ තෘෂ්ණාවත් අවිද්‍යාවත් සහ මුලින්ම නසා සියළු දෙවි මිනිසුන්ට මේ සසර පැවැත්මෙහි ආදීනවය මැනවින් පහදා දුන්නා වූ තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේට, මාගේ සිත කය වචන යන තිදොරින් මම නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

9. සංඛාරපෙක්ඛා ඤාණය

තෙසැත්තැ ඤාණයන් අතර නව වැන්න සංඛාරපෙක්ඛා ඤාණයයි.

සියළු සංස්කාර ධර්මයන් ත්‍රිලක්ෂණ වශයෙන් දැකීමින් ඒ සියළු සංස්කාරයන් පිළිබඳව මධ්‍යස්ථව උපේක්ෂා සහගතව දැකීම සංඛාරපෙක්ඛා ඤාණයයි.

මේ පංචස්කන්ධයේ හෙවත් මේ සංස්කාරයන්ගේ පැවැත්ම මහා දුකක්, මහා ආදීනවයක් හැටියට දැනුනහම එයින් නිදහස් වෙන්න යමෙකුට හැඟීමක් ඇති වෙනවා. යමකින් නිදහස් වෙන්නට ඕනෑ කියලා හිතුවහම අපි බොහෝ දෙනෙක් කරන අනුවණ ක්‍රියාවක් තමයි ඒ සමග ගැටුමක් හදා ගන්න එක. අපිට යම්කිසි දෙයක් එපා නම් ඒක ප්‍රතික්ෂෙප කරන්නටයි අපි උත්සාහ කරන්නේ. ප්‍රතික්ෂෙප කරනවා කියලා කියන්නේ ගැටෙනවා. ගැටෙන්න ගැටෙන්න ඒක නැවත නැවත මනස තුළ උපාදාන වෙනවා. තෘෂ්ණාවෙනුත් යමක් උපාදාන වෙනවා. ගැටීමෙනුත් ඒවගේම උපාදාන වෙනවා. තෘෂ්ණාවෙන් උපාදාන කරගන්නවටත් වැඩිය හයානකයි සමහර වෙලාවට ගැටීමෙන් උපාදාන කරගැනීම.

දේවදත්ත හාමුදුරුවෝ බුදුහාමුදුරුවෝ පසුපස අනන්ත කල්ප කාලාන්තරයක් ලුහුබඳිමින් ආවේ තෘෂ්ණාව නිසාවත් සෙනෙහස නිසාවත් නෙවෙයි, ගැටීම නිසා. එහෙම නම් ගැටීම යනු උපාදානයක් මයි. අපට යමක් ඉවත් කරන්නට ඕන නම්, යමකින් මිඳෙන්නට නිදහස් වෙන්නට ඕන නම්, ඒ සමග ගැටිලා හැපිලා කලකිරිලා පලක් වෙන්නේ නෑ.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මේ බව මැනවින් හඳුනාගෙන යමකින් මිඳෙන්නට නිදහස් වෙන්නට කුමක් කළයුතුද කියලා නුවනින් ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරද්දී, සියළු සංස්කාර ධර්මයන්ගේ අනිත්‍ය බව, දුක් බව, අනාත්ම බව, අසාර බව, නිවැරදිව අවබෝධ කරගෙන උපේක්ෂා සහගත වීමෙන්ම පමණයි මේ සංස්කාරයන්ගේ නිඳෙන්නට පුළුවන් වෙන්නේ කියන බව අවබෝධ කර ගන්නා. අපට යමකින් මනස ඉවත් කරන්නට ඕන නම් ඒ පිළිබඳව උපේක්ෂා සහගත වුණොත් පමණයි ඒ අරමුණින් මනස නිදහස් කරන්න පුළුවන් වෙන්නේ.

භාවනා කරන්න විකක් යොමු වුණ, එහෙම නැත්නම් එකඟ සිතින් යමක් කරන්නට උත්සාහ කරන බොහෝ දෙනා කියන්නේ, අපිට හිත එකඟ කර ගන්න බෑ මනස ඒ මේ අත දුවනවා. වික වේලාවක් භාවනා කරන්නට කියලා උත්සාහ කළාට නොයෙක් විදිහේ බාධක පැමිණෙනවා. එක් එක් බාහිර අරමුණු අපට බාධා කරනවා කියලා තමයි බොහෝ දෙනා කියන්නේ.

අපි භාවනා කරන්න සුදානම් වෙනකොට බාහිර දේවල් කොහොමද අපිට බාධාවක් වෙන්නේ? බාහිර ශබ්ද නොතිබිය යුතුයි, ඒක අපිට බාධාවක් වේවිය කියලා අපි හිතනවා. අන් අය අපිට භාවනාවට කරදර නොකළ යුතුයි කියලා අපි හිතනවා. කොහොම හරි ඒකෙන් ඉවත් වෙන්නට තමයි අපි උත්සාහ කරන්නේ. ඒ තුළින් මනස ඉවත් කරගන්නට දඟලන සෑම මොහොතකම නැවත නැවත ඒ ශබ්දයම අරමුණු කරමින් සිත් පහළ වෙනවා. ඊට පස්සේ අපේ භාවනාව පැත්තක, අපි අර ශබ්දයත් එක්කලා පොර බිදිමින් කාලය ගත කරනවා.

එහෙම නැත්නම් කායික වේදනාවක් මතු වෙනවා භාවනා කරන කොට හෝ බණ අහනකොට. අපි කල්පනා කරනවා අපොයි ඔන්න වේදනාව පටන් ගත්තා, දැන් ඉතින් මට මේක කර ගන්න ලැබෙන්නේ නෑ, මේක මහා පීඩාවක් කියලා. අපි එතන ඉඳන් කල්පනා කරන්නේ ඒ වේදනාව යටපත් වෙනවානම් හොඳයි, මේක නැතිවෙනවා නම් හොඳයි කියලා. අපි ඒ වේදනාවත් එක්කලා ගැටුමක් ඇතිකර ගන්නවා. මහා ද්වේශයක් නොවුනත් නුරුස්නා බවක් අපේ මනස ඇති වෙනවා. ඒ අරමුණ නුරුස්නා බවින් ප්‍රතික්ෂේප කරන්න කරන්න එයම නැවත නැවත අරමුණු වෙන්න පටන් ගන්නවා. බණ ඇහීම හෝ භාවනාව පැත්තක තිබියදී අපි ඒ කාලය මුළුල්ලේම වේදනාවත් එක්කලා පොර බිදිමින් කාලය ගත කරලා ආපසු ගෙදර යනවා.

මේ විදිහට මදුරුවෙක් දෂ්ඨ කළත්, කුඩා දරුවෙක් එහෙ මෙහෙ දිව්වත්, මේ හැම එකක් එක්කම එක්කෝ තෘෂ්ණාව තුළින් බැඳීමක් ඇතිකර ගන්නවා. එහෙම නැත්නම් නුරුස්නා බවකින් ගැටුමක් හදා ගන්නවා. ඇලුණත් ගැටුණත් ඒ දෙකෙන්ම වෙන්නේ ආරම්භණය උපාදානය වීමයි. මේ අනන්ත සසරේ සැරිසරන්නා වූ සත්ත්වයාට උපතින් ගැලවෙන්නට නම්, මරණයෙන් ගැලවෙන්නට නම්, ශෝක පරිදේවයන්ගෙන් ගැලවෙන්නට නම්, මේ සංසාර

පැවැත්මෙන් නිදහස් වෙන්නට නම්, ප්‍රතික්‍ෂේප කිරීම හෝ ගැටීම නොවෙයි කළ යුත්තේ. මේවායේ අසාරත්වය, අනිත්‍යතාවය, දුක්ඛ ස්වභාවය, අශුභය, ශුන්‍යතාවය මැනවින් අවබෝධ කරගෙන උපේක්‍ෂා සහගත වීමයි.

උපේක්‍ෂාව දෙයාකාරයි. මූලාව නිසා, උදාසීන බව නිසා, නොදැනුවත් බව නිසා, ඇතැම් වෙලාවට උපේක්‍ෂාව ඇතිවෙනවා. ඒක මෝහයෙන් යුක්තයි. ප්‍රඥව නිසා, අවබෝධය නිසා යම් අවස්ථාවකදී උපේක්‍ෂාව ඇතිවෙනවා. ඒක ඤාණයෙන් යුක්තයි. යම් කිසි කෙනෙක් නොදැනුවත් කම නිසා උදාසීන බව නිසා මනස හකුළුවාගෙන එයින් උපේක්‍ෂාව ඇති කර ගන්නවා නම්, ඒක වැඩි කාලයක් පවත්වන්නට බෑ. මනස ඇලෙන ගැටෙන කාරණයක් පැමිණුන සෑහින් අපි වික්‍ෂිප්ත වෙනවා. ඒ නිසා තමයි සමහර වෙලාවට ගුණ දහම් වඩන්නට කියලා බොහෝ දේවල් අතහැර දාලා උත්සාහ කරන ගිහි පැවිදි බොහෝ දෙනාට ඒ කටයුතු වැඩි කාලයක් කරගෙන යන්නට බැරිව ආපහු ඒ අතහැරිය කම් සැපටම ඇලීලා නොයෙකුත් ගැටළු මතු කර ගන්නේ. අත හරින්නේ අවබෝධයෙන් නොවන නිසයි එහෙම වෙන්නේ.

යම් යම් දේ අතහැරීම නම් හොඳයි. නමුත් අවබෝධයෙන් කළ යුතුයි. සමහර වෙලාවට අද කාලේ ඇතැම් කෙනෙක් කියන දෙයක් තමයි, මම මත්ස්‍ය මාංශ සම්පූර්ණයෙන් අතහැරලයි තියෙන්නේ. මත්ස්‍ය මාංශ වලින් වැලකෙන එක හොඳයි. නමුත් අපි එය අතහැරලා තියෙන්නේ හැබැවටම අවබෝධයෙන්ද යන්න වැදගත්. මත්ස්‍ය මාංශ කන අය පිළිබඳව ගැටුමක් ඇති කරගෙන හෝ අන් අය කියන කාරණයෙන් මනස මූලා කරගෙන හෝ අපට නොකා ඉන්නට පුළුවන්. නමුත් ඒ තැනැත්තා හැබෑ සංවරයක් නෙමෙයි ගොඩනගාගෙන ඉන්නේ.

කෙනෙක් මූලාවෙන් ඉන්නවා. තව කෙනෙක් නුරුස්තා බවින් ගැටෙමින් ඉන්නවා. ඒ දෙකින්ම අපට යමකින් නිදහස් වෙන්නට බෑ. ඒ මත්ස්‍ය මාංශ පිළිබඳව පිළිකුලෙන් ගැටෙන කෙනාත් ඒක උපාදාන කර ගන්නවා. අවිහිංසාවාදී හැගීම ඇතත්, සියළු දෙනා මෙසේ විය යුතුයි කියලා අන් අය සමග ගැටෙන කෙනාත් ඒක උපාදාන කර ගන්නවා. අන් අයගේ කීම නිසා අවබෝධයෙන් තොරව බලහත්කාරයෙන් මනස පාලනය කරන කෙනාත් ඒක උපාදාන කර ගන්නවා. එහෙම නම් ඒ අය අතර අමුතු වෙනසක් නෑ. යම් කිසි කෙනෙක් එහි නිසරු බව, එහි

පවතින ආදීනවය, මැනවින් හඳුනා ගෙන ඇලීමකුත් නැතුව, අමුතු පිළිකුලකුත් නැතුව, අමුතු මූලාවකුත් නැතුව, අන් අය මස් මාංශ කනවාය කියලා ගැටීමකුත් නැතිව එහි තියන නිසරු බව, ආදීනවය, හරියට හඳුනාගෙන මැදහත් සිතින් උපේක්‍ෂාවෙන් අතහරින්නට පුළුවන් නම් එතැන නිවැරදි අවබෝධය තියනවා.

ලෝකයේ අන් අය පිළිබඳව යම් යම් දේ සිදුවෙන කොට, අනිත් අයට ලෙඩ රෝග හැදෙන කොට, අන් අය මරණයට පත්වෙන කොට අපට නොවන නිසා උපේක්‍ෂා සහගත වෙන්න පුළුවන්. නමුත් එතන තියෙන්නේ මූලාවෙන් හා උදාසීන බවින් ඇතිවෙන්නා වූ උපේක්‍ෂාව. තමන්ට ඒ රෝගය වැළඳෙන කොට, තමන් මරණාසන්න වෙනකොට ලෝක ස්වභාවය ගැන හිතලා මනස මධ්‍යස්ථව පවත්වා ගන්න පුළුවන් නම් අන්න ඒක නියම උපේක්‍ෂාවයි.

ඒ වගේම සසර දුකින් නිදහස් වෙන්නට කියලා භාවනා කරන ප්‍රතිපත්ති පුරන බොහෝ දෙනා හැබෑ ප්‍රතිපත්ති මාර්ගයෙන් හිලිහෙන්නෙ මේ සංසාර ප්‍රවෘත්තිය එක්කලා ගැටුමක් කලකිරීමක් ඇතිකර ගන්න නිසයි. සමහර අය භාවනා කරද්දී, මට නැවත මේ කය එපා. මට මේ ඇහැ එපා. මට මේ කන එපා. මට මේ නාසය එපා. මේ විදිහට භාවනා කරනවා. ඇයි එහෙම කරන්නේ? මේකෙන් තමයි මට කරදර ඇතිවෙන්නේ කියලා හිතලා ඒක ප්‍රතික්‍ෂෙප කරනවා. එයින් පලායන්න උත්සාහ කරනවා. එබඳු පුද්ගලයා සසරෙන් එතෙර වෙන්නේ නෑ. එනිසා කලකිරීම නෙවෙයි අවශ්‍ය වෙන්නේ. නොඇලී සිටීමයි. සමහරු "නිබ්බිඤ්ඤි" කියන පාලි වචනය "කලකිරෙනවා" යනුවෙන් අර්ථ දක්වනවා. නමුත් කලකිරීම තුළ සියුම් අමනාපයකුයි තියෙන්නේ. "නිබ්බිඤ්ඤි" කියන පාලි වචනයේ සැබෑ අර්ථය - නිබ්බිඤ්ඤි = නිර්විඤ්ඤි = නොවිඳිය යන්නයි. ඇලීම හෝ අමනාපය ඇති වන්නේ යමක් විඳින නිසයි.

බුදුරජාණන් වහන්සේ මනසේ පවතින මේ ගැඹුරු ස්වභාවය, මනසේ පවතින සියුම් භාවය මැනවින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කර ගන්නා. උන්වහන්සේ හඳුනා ගන්නා ඇලීමෙන් අතහරින්නත් බෑ. ගැටීමෙන් අතහරින්නත් බෑ. අනවබෝධයෙන් අතහරින්නත් බෑ. ඇලීම කියන්නේ තෘෂ්ණාවයි. ගැටීම කියන්නේ ද්වේශයයි. නොදැනුවත් බව කියන්නේ මූලාවයි. අවිද්‍යාවයි. මේ ලෝහ ද්වේශ මෝහ කියන අකුශල මූලයන් තුළින් අපි යමක් අතහරින්නට උත්සාහ කලාට ඒක කවදාවත් කරන්නට බෑ. එහෙම නම් නොඇලී

අත හරින්නට ඕනෑ. නොගැටී අත හරින්නට ඕනෑ. ප්‍රඥවෙන් යුක්තව අවබෝධයෙන් අතහරින්නට ඕනෑ, අන්තගාමී නොවී.

සංස්කාරයන්ගේ ආදීනව දකින තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ මේ සංස්කාරයන්ගෙන් කෙසේ මිදිය හැකිද? මේ උත්පත්තිය කෙසේ නතර කළ හැකිද? කියලා නුවණින් ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා කරද්දී මේ සංස්කාර ධර්මයන්ගේ අනිත්‍ය භාවය දැකලා දුක්ඛ ස්වභාවය දැකලා අනාත්ම ස්වභාවය දැකලා අශුභය දැකලා ශුන්‍යත්වය දැකලා නිසරු බව දැකලා මේ සියළු සංස්කාරයන් කෙරෙහි උපේක්‍ෂා සහගත බවින් ගැඹුරු ප්‍රඥවක් ඇතිකර ගන්නා. එතැනදී උත්වහන්සේගේ මනස සියළුම ක්ලේශ ධර්මයන්ගෙන් නිදහස් වුණා.

තමන් වහන්සේ සංස්කාරයන් පිළිබඳව උපේක්‍ෂා සහගතව සියළු ක්ලේශ ධර්මයන් ප්‍රභාණය කොට නිවන අවබෝධ කරගෙන, අන්‍ය සියළු සත්ත්වයින්ටම සංස්කාරයන් පිළිබඳව උපේක්‍ෂා සහගත වෙන්නට ධර්ම දේශනා කළා. සියල්ලේ ආදීනව දේශනා කළා. සිල්ලෙහිම අනිත්‍ය බව දුක් බව අසාර බව උත්වහන්සේ මැනවින් දේශනා කළා. ඇලීමෙන් සහ ගැටීමෙන් තොරව සියළු සංස්කාරයන් කෙරෙහි මැදහත්ව මේ සංසාර පැවැත්මෙන් නිදහස් වී අමා මහ නිවන් සුවය සාක්‍ෂාත් කරන්නට නොවරදින මාර්ගය මැනවින් දේශනා කළාවූ සංඛාරූපෙකධා ඤාණයෙන් සමන්වාගත වූ භාග්‍යවත් අර්හත් සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේට මාගේ සිත කය වචනය යන තිදොරින් මම නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!

10. ගෝත්‍රභූ ඤාණය

තෙසැත්තෑ ඤාණයන් අතර දස වැන්න ගෝත්‍රභූ ඤාණයයි.

මේ සංස්කාරයන් අරමුණු කරමින් පැවතුනා වූ පෘතග ජන ගෝත්‍රය ඉක්මවා නිර්වාණය අරමුණු කරන්නා වූ ප්‍රඥව බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ගෝත්‍රභූ ඤාණයයි. මේ අනන්ත සසරෙහි භවයෙන් භවයට යන්නා වූ මේ සත්ත්ව සමූහයාගේ චිත්ත පරම්පරාව රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ, ධර්ම යන බාහිර ආරම්භණයන් අරමුණු කරමින්මයි පහල වෙන්නේ. එසේ අනන්ත සසරෙහි අරමුණු කළා වූ සංස්කාරයන්හි ආදීනව දකිමින් ඒ සියළු සංස්කාරයන් ඉක්මවා ගොස් ලෝකෝත්තර වූ නිර්වාණ ධර්මය

අරමුණු කරන ගැඹුරු ප්‍රඥාව ගෝත්‍රභූ ඤාණයයි.

මේ ගෝත්‍රභූ ඤාණය සමථ විදර්ශනාව වශයෙන් දෙයාකාරයකින් විස්තර වෙනවා. සමථ භාවනාවන් වඩන පින්වතුන්ට ඒ ඒ ධ්‍යානයන් ලබද්දී මේ ගෝත්‍රභූ ඤාණය ඒ ඒ ධ්‍යානයට පැමිණීම් වශයෙන් පහළ වෙනවා. විදර්ශනාව වශයෙන් ඇතිවෙන ගෝත්‍රභූ ඤාණය ඒ ඒ මාර්ග ඵලයන්ට පැමිණීම් වශයෙන් පහළ වෙනවා.

යම්කිසි දේකින් මනස ඉවත් කරලා නැවුම් දේකට, අළුත් දේකට යොමු කරනවයි කියන එක ඉතාම දුෂ්කර කාරණයක්. අපේ මනසට ප්‍රිය මනාප, මනසට ඇබ්බැහි වුණු යම් යම් දේවල් වලින් මනස ඉවත් කරලා නොදන්නා දේකට මනස යොමු කිරීම බොහෝ දුෂ්කරයි. එය දැඩි විරියයෙන් නුවණින් මැදහත් වූ සිතින් කළ යුත්තක්.

දීර්ඝ කාලයක් මත්පැනට ඇබ්බැහි වූ කෙනෙක් එයින් ඉවත් කරන එක බොහොම දුෂ්කරයි. නිතැතින්ම මනස ඒකට තදින් බැඳිලා. ගත සිත දෙකින්ම බැඳිලා. ඒ වගේම නොයෙකුත් විචිත්‍ර දේ දකින්නට ඇබ්බැහි වුණ අපේ මනස එතනටම ඇලිලා බැඳිලා පවතිනවා. ඒ වගේම ප්‍රිය මනාප රසයට ශබ්දයට සුවදායක ස්පර්ශයන්ට, මෙසේ අපි කැමති කැමති අරමුණු ගන්නට පුරුදු වූ, ඇබ්බැහි වූ සිත හරියට අර මත්පැනට ඇබ්බැහි වූ කෙනෙකු වගේ සිතින් සහ ගතින් නැවත නැවත ඒවාම අරමුණු කරමින් එහිම යෙදෙනවා. මෙසේ පවතින්නා වූ මේ චිත්ත සන්තතිය මේ පුරුද්දෙන්, මේ හුරුවෙන්, මේ ඇබ්බැහියෙන් ඉවත් කරලා යම්කිසි විදර්ශනාවකට, යම්කිසි ධ්‍යානයකට, යම් මාර්ගයකට ඵලයකට යොමු කරන්නට දීර්ඝ කාලයක් පුහුණු කරන්නට ඕන.

සමථයෙහි යෙදෙන්නා වූ යෝගියාට පංච නිවරණයන් ඉක්මවා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණෙද්දී ඒ මෙතෙක් ඇසුරු කලා වූ නිවරණ ධර්මයන් ඉක්මවා ප්‍රථමධ්‍යානයට පැමිණීම් වශයෙන් ගෝත්‍රභූ ඤාණය පහළ වෙනවා. පංච නිවරණයන් කියන්නේ කාමච්ඡන්ද, ව්‍යාපාද, ඵනමිද්ධ, උද්දච්ච කුක්කුච්ච., විචිකිච්ඡා. කාමච්ඡන්දයයි කියන්නේ ඇසින්, කනෙන්, නාසයෙන්, දිවෙන්, ශරීරයෙන්, මනසින් අපි ප්‍රිය කරන අරමුණු කෙරෙහි ඇති කැමැත්තයි. ඒ කැමති වෙන අරමුණු වලටමයි අපේ මනස ඇදෙන්නේ. ව්‍යාපාදය කියලා කියන්නේ ඡඛිත්ථියන්ගෙන්ම

ගන්නා අරමුණු අතර අපි අකමැති අරමුණු තියෙනවා, ඒ අකමැත්ත තමයි ව්‍යාපෘති නිවරණය. ඊනමිද්ධය කියන්නේ අලස කම. උදාසීන බව. කොතෙක් දේ කරන්නට ඕනෑ කම තිබුණත් අවශ්‍යතාවය තිබුණත් ඒවා වටිනවා කියලා දැන ගත්තත් ඇබ්බැහිය මත හෝ උකටලී භාවය මත හෝ මනස අලස වී පවතිනවා. උද්දව්ව කුක්කුච්චයයි කියන්නේ චිත්ත වෛතසික ධර්මයන්ගේ කැලඹෙන ස්වභාවය. වික්ෂිප්ත ස්වභාවය. විචිකිච්ඡාවයි කියන්නේ සැක සංකා ඇතිවෙන ස්වභාවය. බුද්ධ ධර්ම සංඝ කියන රත්තත්‍රය මූලික කරගෙන, නිවන් මඟ පිළිබඳව, ශික්ෂාවන් පිළිබඳව ඇති වෙන්නා වූ සැකය. මේ පංච නිවරණ ධර්මයන් තුළ තමයි පෘථග්ෂත සත්ත්වයාගේ මනස නිරන්තරයෙන්ම සැරිසරන්නේ. එක්කෝ ඇලෙනවා. එක්කෝ ගැටෙනවා. එහෙම නැත්නම් උදාසීන වෙනවා. එහෙම නැත්නම් වික්ෂිප්තව පවතිනවා. එහෙම නැත්නම් සැක සංකා පහළ වෙනවා. මේ නිවරණ ධර්මයන් තුළ නිරතුරු සැරිසරන්නා වූ චිත්ත සන්තතිය ඒ ගෝත්‍රයෙන් ඉවත් කරලා ප්‍රථමධ්‍යානයට යොමු කරද්දී මෙන්න මේ කියන ගෝත්‍ර ඤාණය පහළ වෙනවා.

ඊළඟට ද්විතීයධ්‍යානයට පැමිණෙන කොට අර ප්‍රථමධ්‍යානයේදී පැවතුන විතක්ක විචාර දෙක ඉක්මවා ද්විතීයධ්‍යානය පැමිණීමේ වශයෙන් ගෝත්‍ර ඤාණය පහළ වෙනවා. තෘතීයධ්‍යානය ලබන කොට ඒ ද්විතීයධ්‍යානයේ පැවති ප්‍රීතිය ඉක්මවමින් ගෝත්‍ර ඤාණය පහළ වෙනවා. සුඛය ඉක්මවා යමින් උපේක්ෂා සහගත චතුර්ථධ්‍යානයට පැමිණෙන කොට ගෝත්‍ර ඤාණය පහළ වෙනවා. ආකාසානඤ්චායතනය විඤ්ඤාණඤ්චායතනය ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනය කියන මේ අෂ්ඨ සමාපත්ති වලින් එකක් ඉක්මවා අනෙකට යොමුවෙද්දී මේ ගෝත්‍ර ඤාණය පහළ වෙනවා.

මේ අනන්ත සංසාරයේ උත්පාදය, පැවැත්ම, කර්මය, ප්‍රතිසන්ධිය ආදී මේ සියල්ලක්ම ආදීනව වශයෙන් දැකලා ඒවායින් නික්මෙන්නට සිතුවිලි ඇති කලා වූ උතුමන් වහන්සේලා සංස්කාර ධර්ම අනිත්‍ය දුක්ඛ අනාත්ම වශයෙන් දකිමින් මෙතෙක් මේ සංස්කාර ධර්මයන් අරමුණු කරමින් පැවතුනා වූ පෘථග්ෂත ගෝත්‍රය ඉක්මවා පළවෙනි වතාවට නිර්වාණය අරමුණු කරද්දී ගෝත්‍ර ඤාණය පහළ වෙනවා. ඉන් අනතුරුව සෝවාන් මාර්ග ඤාණය පහළ වෙනවා.

ඵලගට සෝවාන් ඵලයෙන් සකෘදාගාමි මාර්ගයට පැමිණෙද්දී, සකෘදාගාමි ඵලයෙන් අනාගාමි මාර්ගයට පැමිණෙනද්දී අනාගාමි ඵලයෙන් අර්හත් මාර්ගඤ්ඤා සාක්ෂාත් කරද්දී මේ ගෝත්‍රභූ ඤ්ඤා පහළ වෙනවා. ඒ තුළින් අනන්ත සසරේ භවයෙන් භවය අප්‍රමාණ දුක් පීඩා විඳිමින් මේ ඡඛේන්ද්‍රියන් තුළින් රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ ධර්ම කියන මේ සංස්කාර ධර්මයන් අරමුණු කරමින්ම පහළ වූ මේ චිත්ත සන්තතිය අභිබවා ලෝකෝත්තර වූ නිර්වාණ ධාතුව අවබෝධ කරනවා.

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ හෝ ආර්ය ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලාගේ උපදේශය අනුවයි කෙනෙක් සමථ විදර්ශනාවන් වඩලා මේ ගෝත්‍රභූ ඤ්ඤා ලබන්නේ. තථාගත සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ අන් කිසිවෙකුගේ උපදේශයකින් තොරව, අනන්ත කාලයක් තමන් වහන්සේ සසරේ වැටුවා වූ මහා ප්‍රඥව උපකාර කරගෙන, පිරු පාරමී කුසල ධර්මයන් පදනම් කරගෙන, පෘථග්ජන ගෝත්‍රය ඉක්මවා, සියළු සංස්කාර ධර්මයන් ඉක්මවා නිර්වාණ ධාතුව අරමුණු කරන්නට සමත් වුණා. මෙසේ නිවන අරමුණු කරනවාත් සමගම සෝවාන් මාර්ග චිත්තය, සෝවාන් ඵල චිත්තය, සකෘදාගාමි මාර්ග චිත්තය ඵල චිත්තය, අනාගාමි මාර්ග චිත්තය ඵල චිත්තය අර්හත් මාර්ග චිත්තය ඵල චිත්තය වශයෙන් සතර මාර්ගයන් සතර ඵලයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ කරමින් සර්වඥඤාඤ්ඤා සාක්ෂාත් කර ගත්තා.

මේ අනන්ත සසරේ දුක ඇති වෙන්නේ සංස්කාරයන් අරමුණු කරමින් මනස පවතින නිසා බවත් එය ඉක්මවා නිර්වාණය අරමුණු කරන්නට මෙසේ මෙසේ පිළිපැදිය යුතු බවත් සියළු දෙවි මිනිසුන්ට පහදා දුන්නා වූ ගෝත්‍රභූ ඤ්ඤායෙන් සමන්වාගත වූ සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේට මාගේ සිත කය වචනය යන තිදොරින් මම නමස්කාර කරමි. මාගේ නමස්කාරය වේවා!